

Málspilla

**Færøsk sprogpolitiks påvirkning af unges sprogbrug og
sprogholdninger**

Maria Møllebro

Københavnstudier i tosprogethed bind 66
Københavns Universitet
Humanistisk Fakultet
København 2012

Copyright 2012: Maria Møllebro
MÅLSPILLA – FÆRØSK SPROGPOLITIKS PÅVIRKNING
AF UNGES SPROGBRUG OG SPROGHOLDNINGER

Københavnstudier i tosprogethed bind 66
ISBN: 978-87-91621-80-2
ISSN: 0901-9731
Oprindelig trykt hos: Solidaritet

Københavnstudier i tosprogethed er en fagfællebedømt
skriftserie, som udgives af Københavns Universitets
Humanistiske Fakultet

Redaktion:

Juni Söderberg Arnfast, Afdelingen for Dansk som Andetsprog,
Københavns Universitet
Anne Holmen, Center for Internationalisering og
Parallelsproglighed, Københavns Universitet
J. Normann Jørgensen, Afdelingen for Dansk som Andetsprog,
Københavns Universitet
Jakob Steensig, Afdelingen for Lingvistik, Aarhus Universitet

Distribution: Københavns Universitet, Humanistisk Fakultet

Redaktion af dette bind: Rosalia Fenger

Denne e-bog er en genudgivelse af et værk, der tidligere er
udgivet i trykt format i serien Københavnstudier i
tosprogethed.

Genudgivelsen er en del af et større projekt, der har til formål at
gøre en række tidligere udgivelser i Københavnstudier i
tosprogethed og Studier i Parallelsproglighed gratis
tilgængelige på internettet.

Projektet er påbegyndt i forbindelse med, at
Københavnstudier i tosprogethed og Studier i
Parallelsproglighed er gået over til hovedsageligt at udgive
gratis e-bøger.

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDHOLDSFORTEGNELSE	3
INDLEDNING	7
Problemformulering	8
Afgrensning	8
Disposition.....	8
Begrebsdefinitioner	9
Låneord og afløserord	9
Sprogpolitik og sprogplanlægning	10
Purisme.....	10
BAGGRUND FOR SPROGPOLITIKKEN	12
Historisk baggrund for sprogpolitikken.....	12
Den danske påvirkning	13
Selvforsyningsprincippet.....	14
Føroyska Málnevndin	15
Fejlagtig sprogbrug.....	15
Kritik af sprogpolitikken	16
METODE.....	18
Masketesten	18
Lamberts eksperiment	19
MIN-projektets brug af masketesten	19
Masketesten i denne afhandling	20
Stimulusteksten	21
Historien	21
Fire versioner af samme tekst.....	22
Stimulusstemmerne	22
Testens indhold.....	22
Lydklip	22
Rækkefølge.....	23
Vurderingsskema.....	23
Skema til informantdata	24
Udførelsen af testen.....	24
Pilottest.....	25
Behandling af besvarelserne.....	25
Gruppeinterviewet	26
Gruppeinterviewet i denne afhandling.....	26
Interviewets struktur.....	27
Interviewenes overordnede forløb.....	28
Interview A.....	28

Interview B	28
Interview C	28
Interview D.....	28
Transskribering af interviews	29
Valg af informanter	29
Informantdata	30
TEORI	31
Ferguson og diglossi.....	31
En høj og en lav varietet.....	31
Bourdieu og det sproglige marked.....	33
Habitus, felt og kapital	33
Sprog som magtsymbol	34
Thomas og purismens påvirkning.....	35
Påvirkning af sproget.....	35
Påvirkning af den sproglige bevidsthed	36
Påvirkning af forholdet mellem to varieteter.....	36
ANALYSE.....	38
Analyse af masketestens resultater	38
Kommentarer	41
Påvirkning fra andre faktorer.....	41
Testens troværdighed	42
Sammenfattende analyse af masketestens resultater	42
Analyse af gruppeinterviews	44
Holdninger til korrekt færøsk	44
Holdninger til danske låneord	49
Holdninger til færøske afløserord.....	52
Sammenfattende analyse af gruppeinterviewene.....	56
Metodekritik	57
DISKUSSION	59
Diglossi i det færøske sprogsamfund?.....	59
Supplerende karakteriseringer af færøsk sprogbrug.....	62
Det sproglige marked i forhold til færøsk.....	62
Purismens påvirkning i det færøske sprogsamfund	65
Resultaterne sammenholdt med lignende undersøgelser	66
Clausén	66
Steintún og Jacobsen	67
Holm.....	68
Jacobsen.....	69
Knudsen.....	70
Hvordan påvirker sprogpolitikken sprogbrugen?	71
Hvordan påvirker sprogpolitikken sprogholdningerne?	72

Virker sprogpolitikken efter hensigten?	73
KONKLUSION	77
Perspektivering	79
ZUSAMMENFASSUNG	81
LITTERATUR.....	83
Interviews	85

INDLEDNING

Titlen på denne afhandling, "Málsþilla" er færøsk og kan oversættes til "fejlagtig sprogbrug". "Mál" betyder "sprog" og "þilla" betyder "at ødelægge" (Petersen 1995). "Málsþilla" betegner altså en sprogbrug, der ødelægger sproget.

Ordet bliver også brugt i beskrivelsen af det færøske sprognævns hovedopgaver. Her står der, at sprognævnet skal være opmærksomt på fejlagtig sprogbrug og forsøge at forhindre den i at blive normen (Det Færøske Sprognævn 2011). Fejlagtig sprogbrug betegner her ikke kun afvigelser fra den normerede ortografi eller grammatik, men også brug af låneord (Knudsen 2010, 131). Sprognævnet har siden oprettelsen i 1985 været en drivende kraft bag den færøske sprogpolitik. Formålet med denne sprogpolitik har gennem tiden på den ene side overvejende været at udbrede og bevare brugen af færøsk i alle domæner af samfundet. På den anden side har formålet været at holde sproget frit for især danske låneord ved at danne nye afløserord til erstatning for disse. Princippet for den sidstnævnte sprogpoltiske aktivitet er leksikalsk purisme, og det er dette felt, som min afhandling beskæftiger sig med.

Sprognævnets erklærede hensigt med denne sprogpolitik er at bevare og udvikle det færøske sprog (fmr.fo). Kritikere har derimod argumenteret for, at sprogpoltikken er for elitær og ikke har rod i folkets dagligdagsprog (Jacobsen 2004, 72). Derfor skaber den usikkerhed hos de sprogbrugere, som ved, at de har en "fejlagtig sprogbrug", men som ikke kender de nye ord. Sprogpoltikken bliver også kritiseret for at have skabt stor forskel mellem et talesprog med mange danske låneord og et skriftsprog med mange færøske afløserord (Thomsen 2002, 108).

I samtaler med færinger har jeg iagttaget en stolthed over, at man på Færøerne har sit eget sprog og danner sine egne ord, men også en irritation over de mange nye afløserord, som mange hverken forstår eller bruger. Jeg blev derfor nysgerrig efter at undersøge holdningen til sprogbrug og sprogpolitik hos den menige færøske sprogbruger. Hvordan kan en sprogpolitik, hvor nogle ord i sproget anses for forkerte, påvirke sprogbrugernes sprogholdninger og sprogbrug? Er holdningen til færøsk med mange afløserord mere eller mindre positiv end holdningen til færøsk med mange danske låneord? Kan disse holdninger afføde et mønster i, hvornår færinger bruger låneord og

hvornår de bruger afløserord? Og er den puristiske sprogpolitik velegnet til at bevare og udvikle færøsk, eller har kritikerne ret?

Formålet med denne afhandling er at komme nærmere en vurdering af, om den puristiske sprogpolitik tjener sprogbrugernes interesse. Jeg fokuserer her på yngre sprogbrugere. Afhandlingens problemformulering lyder:

Problemformulering

Hvordan påvirker sprogpolitikken yngre færingers sprogbrug og sprogholdninger, og i hvilket omfang kan sprogpolitikken siges at virke efter sprognævnets hensigt – at bevare og udvikle det færøske sprog?

Afgrænsning

I min undersøgelse fokuserer jeg især på den del af sprogpolitikken, der omhandler det færøske ordforråd og altså ikke i særlig grad andre områder af sprogpolitikken. I undersøgelsen af sprogholdninger og sprogbrug beskæftiger jeg mig udelukkende med holdningerne til og brugen af henholdsvis færøsk med danske låneord og færøsk med færøske afløserord og begrebet ”korrekt færøsk”. Jeg er her kun interesseret i danske låneord og inddrager ikke engelske låneord i undersøgelsen. Sprogbrugen undersøger jeg gennem interviews. Dvs. at jeg ikke analyserer den faktiske sprogbrug, men interviewpersonernes udsagn om deres egen og andres sprogbrug.

Disposition

Jeg indleder afhandlingen med en kort beskrivelse af den historiske baggrund for sprogpolitikken. Jeg kommer her ind på den holdning til sprog, der præger det færøske sprognævn. Dette giver en forståelse for, hvorfor man har forsøgt og stadig forsøger at erstatte danske låneord med færøske afløserord.

I metodeafsnittet gør jeg rede for den metodebrug der ligger til grund for mine egne empiriske undersøgelser. For at finde frem til yngre færingers underbevidste sprogholdninger har jeg gennemført en masketest. Deres bevidste sprogholdninger og deres sprogbrug har jeg undersøgt gennem gruppeinterviews.

I det følgende teoriafsnit gennemgår jeg den teori, som jeg bruger til at forklare og diskutere analyseresultaterne med. Jeg gør brug af Fergusons (1959) teori om diglossi, da jeg forventer, at den

kan bruges til at karakterisere interviewpersonernes sprogbrug med. Derudover bruger jeg Bourdieus (1978) teori om det sproglige marked til at argumentere for, at de sprogholdninger og den sprogbrug, der kommer til udtryk i masketesten og i gruppeinterviewene, er et resultat af, at færøsk med afløserord er en magtfuld sprogbrug. Endelig gør jeg brug af Thomas' (1991) analyse af purismens påvirkning til at undersøge, hvordan den puristiske sprogpolitik kan have påvirket sprogbrugernes sproglige bevidsthed.

I analysen af masketestens resultater finder jeg frem til, at færøsk med mange afløserord generelt vurderes mere positivt end færøsk med mange danske låneord. I interviewene giver interviewpersonerne udtryk for at færøsk med afløserord er den "korrekte" sprogbrug. Danske låneord bliver i en vis grad opfattet som "fejl" i sproget, men de unge interviewpersoner anser det samtidig som et hverdagssprog, som de udtrykker positive holdninger til.

I diskussionsafsnittet diskuterer jeg analyseresultaterne i forhold til begreberne diglossi, det sproglige marked og purisme. Jeg finder frem til, at man ikke kan kalde det færøske sprogsamfund diglossisk, men at der findes diglossiske træk. Derudover påviser jeg, at færøsk med mange afløserord kan ses som en magtfuld sprogbrug på det sproglige marked, og at den puristiske sprogpolitik har påvirket de unge færingers sproglige bevidsthed.

Endelig sammenholder jeg andre undersøgelser på området med denne for at understøtte mine egne resultater og diskutere dem ud fra andres konklusioner. I diskussionen af, hvorvidt sprogpolitikken virker efter hensigten, kommer jeg frem til, at dette i vid udstrækning ikke er tilfældet.

Begrebsdefinitioner

I afhandlingen gør jeg brug af nogle centrale begreber, som jeg vil give en kort definition af her.

Låneord og afløserord

Låneord bliver ofte defineret som ord, der stammer fra fremmedsprog, og som er tilpasset, så de ikke afviger fra modtagerssprogets ortografi, morfologi og fonologi. Fremmedord er ligeledes ord, der kommer fra andre sprog, men som ikke er tilpasset modtagerssproget (Kvaran 2007, 10). I denne afhandling har jeg imidlertid defineret alle ord, der stammer fra fremmede sprog, som låneord, både de tilpassede og dem, der har beholdt deres oprindelige form.

Afløserord er ord, som er dannet for at erstatte fremmedord eller låneord. De er enten dannet spontant, blandt sprogbrugerne, eller de er planlagt, dvs. dannet af sprogplanlæggere (Calvet 1998, 167). Afløserord kan f.eks. blive dannet af oprindeligt ordmateriale fra modtagersproget. Det kan være gamle ord, der får en ny betydning, eller ord fra dialekter. I færøsk tilfælde kan ordene også stamme fra eller være inspireret af islandsk. Afløserord kan bl.a. også være såkaldte oversættelseslån, hvor man oversætter det fremmede ords dele direkte med modtagersprogets ordmateriale (Jarvad 2003, 28-30).

Sprogpolitik og sprogplanlægning

Begrebet "sprogpolitik" tager udgangspunkt i det forhold, at man ønsker at bevare eller ændre en sproglig situation. Jeg benytter Sandøy & Vikørs definition: "Språkpolitikk er alle tiltak som emner på å verke inn på eller kontrollere språksituasjonen eller språkbruken i eit samfunn" (1977, 12). Begrebet sprogpolitik dækker da de officielle, politiske beslutninger om, hvordan forholdet mellem forskellige sprog skal være, i hvilken retning den sproglige situation skal udvikles, og om de tiltag, der skal til for at påvirke den sproglige situation i den ønskede retning.

"Sprogplanlægning" er selve udførelsen af de sprogpoltiske beslutninger. Man kan dele begrebet op i "korpusplanlægning" og "statusplanlægning", hvor statusplanlægning omfatter foranstaltninger vedrørende forskellige sprogs eller varieteters status i forhold til hinanden. Korpusplanlægning omfatter foranstaltninger over for et sprogs eller en varietets korpus, f.eks. i forhold til ordforrådet (Vikør 1994, 88). Jeg beskæftiger mig i denne afhandling især med korpusplanlægning.

Purisme

Princippet eller ideologien bag den færøske sprogpolitik og sprogplanlægning er purisme. Purisme kan også kaldes sprogrensning, og formålet er, i større eller mindre grad, at holde et givet sprog frit for fremmede ord og udtryk. Altså en form for ordforrådsnormering. I denne afhandling benytter jeg Thomas' definition af purisme:

Purism is the manifestation of a desire on the part of a speech community (or some section of it) to preserve a language from, or rid it of, putative foreign elements or other elements held to be undesirable (including those originating in dialects, sociolects and styles of the same

language). It may be directed at all linguistic levels but primarily the lexicon. Above all, purism is an aspect of the codification, cultivation and planning of standard languages (1991, 12).

Inden for purismen kan man skelne mellem flere typer: generel, selektiv, konservativ og regressiv purisme. Den generelle purisme forsøger at holde fremmede ord ude af sproget, ligegyldigt hvilket sprog de stammer fra. Den selektive purisme modarbejder låneord fra visse sprog, men ikke fra andre. Typisk er det sprog, som den selektive purisme tager afstand fra, et sprog, som repræsenterer et land eller befolkningsgruppe, som optræder eller tidligere har optrådt i rollen som dominerende eller undertrykkende part. Ofte vil denne purismes kraft være aftagende, efterhånden som sproget stabiliserer sig og de fremmede ord derfor ikke længere opfattes som en trussel. Konservativ purisme er en purisme, der modarbejder nye låneord, men accepterer låneord, der allerede er en integreret del af ordforrådet. Regressiv purisme er både rettet mod nye låneord og de låneord, der har eksisteret i sproget i mange år (Vikør 2001, 193-195).

Færøsk purisme kan være svær at placere inden for en af disse kategoriseringer. Man kan sige, at færøsk purisme i sit udgangspunkt primært kunne karakteriseres som selektiv og regressiv purisme. Det skyldes, at grundlaget for purismen var en afstandtagen fra Danmark og dansk. Derfor har man gennem tiden især modarbejdet danske låneord, både nye og velintegrerede ord, men har været positiv over for islandske lån. Med tiden er der dog, som jeg ser det, sket en bevægelse fra den selektive, regressive purisme mod den generelle, konservative purisme. Dette har sandsynligvis noget at gøre med, at færøsk har fået en mere stabil status, og at Danmark og det danske sprog har indtaget en langt mindre dominerende rolle i forhold til for hundrede år siden.

BAGGRUND FOR SPROGPOLITIKKEN

I dette afsnit redegør jeg kort for de historiske hændelser, der har ført til, at Færøerne i dag har den sprogpolitik, de har. Jeg kommer også ind på det færøske sprognævns arbejde og på kritikken af sprogpolitikken.

Historisk baggrund for sprogpolitikken

Færøsk er et vestnordisk sprog, der er udviklet fra norrønt. Det har i dag cirka 60.000 modersmålstalende, hvoraf knap 50.000 bor på Færøerne (Knudsen 2010, 128). Den officielle færøske sprogpolitik er i høj grad præget af sprogideologien purisme. Den adskiller sig på den måde en del fra den danske sprogpolitik, på trods af at Færøerne er i rigsfællesskab med Danmark. En stor del af forklaringen på denne forskel skal findes i den færøske historie, der har ført til, at færøsk i en lang periode blev opfattet som et truet sprog, som man efterfølgende har kæmpet for at genopbygge, bevare og udvide. Kampen for større selvstændighed er ofte omdrejningspunktet for begivenhederne i Færøernes nyere historie, og her har sproget altid været en central faktor (Nauerby 1996).

Frem til begyndelsen af 1800-tallet hørte Færøerne under Norge, som fra 1397 i forskellige konstellationer var i union med Danmark. Da Norge i 1814 måtte afstås til Sverige, beholdt Danmark Færøerne, som i 1816 blev et dansk amt. Men allerede helt tilbage til reformationen havde man udelukkende benyttet dansk skriftsprog, ligesom kirke- og administrationssproget også var dansk. Færøsk blev således kun brugt som dagligdags talesprog færinger imellem og var derudover udsat for stor påvirkning fra dansk.

Fra slutningen af 1700-tallet begyndte enkelte færinger, i forbindelse med nedskrivningen af bl.a. traditionelle færøske kvad, at skrive på færøsk. Man skrev da efter egne, unormerede ortografier. Først i 1846 fremlagde præsten og filologen V. C. Hammershaimb det, der med ganske få ændringer stadig er det færøske sprogs officielle ortografi i dag (Thráinsson 2004, 392).

I løbet af sidste del af det 19. århundrede voksede færingeres trang til selvstændighed – ikke mindst sproglig selvstændighed. Færøsk blev fra dansk side overvejende betragtet som en dansk dialekt (Nauerby 1996, 72), specielt fordi det kun fandtes som et talt sprog. I tiden op til anden verdenskrig opnåede man flere sproglige

landvindinger, bl.a. blev færøsk officielt undervisningssprog i 1938, men først med hjemmestyreløven fra 1949 blev færøsk officielt anerkendt som hovedsprog på Færøerne:

§ 11. Færøsk anerkendes som Hovedsproget, men Dansk skal læres godt og omhyggeligt, og Dansk kan lige saa vel som Færøsk anvendes i offentlige Forhold.
(Statsministeriet 2011)

En konsekvens af denne paragraf er, at færingerne reelt set skal uddannes til at være tosprogede (Petersen 2010, 33). At færøsk ikke blev, og endnu ikke er blevet, anerkendt som nationalsprog på Færøerne, og at det danske sprogs stilling er sikret i hjemmestyreløven, kan udlægges som dansk modvilje mod at give Færøerne for megen selvstændighed (Nauerby 1996, 62; Hansen 2001, 15).

Den danske påvirkning

Færøsk er et stærkt sprog. Der tales og skrives færøsk i alle områder af samfundet – i Lagtinget, ved domstolen, på arbejdspladsen, i hjemmet, i medierne og i skolen. Der er stor vilje til at bevare det færøske sprogs status, men der er på den anden side ikke en egentlig modvilje mod dansk, som af mange betragtes som et nødvendigt sprog (Petersen 2010, 42-43). I folkeskolen fungerer dansk officielt som første fremmedsprog, og eleverne får undervisning i dansk fra 3. til 9. klasse. Det er en af grundene til, at stort set alle færinger uden problemer kan kommunikere på dansk.

Selvom færinger ikke taler dansk indbyrdes, eksisterer sproget i samfundet ved siden af færøsk, og på enkelte områder står det alene. Det synes dog primært at være på grund af praktiske hensyn. I folkeskolens yngste klasser foregår langt størstedelen af undervisningen på færøsk, og undervisningsmaterialet er også på færøsk. Men i løbet af skolegangen, og især på de gymnasiale uddannelser, bliver flere og flere af materialerne på dansk, da det ikke kan betale sig at udarbejde skolebøger i så lille et oplag, som det drejer sig om på Færøerne. Det er samme årsag, der ligger bag manglen på færøksprogede magasiner og ugeblade. Ligeledes er langt størstedelen af de programmer, der vises på færøsk fjernsyn, danske eller med dansk tekst, ligesom de fleste varer i butikkerne er importeret fra Danmark med danske etiketter, brugsanvisninger osv.

(Vikør 2005, 2112). Alt i alt betyder det, at det kan være svært at klare sig i det daglige, hvis ikke man forstår dansk, selvom færøsk er det vigtigste sprog på Færøerne (Kühl 2009, 103).

Der har altså gennem tiden været og er stadig en stor påvirkning fra dansk. Dette har bl.a. gjort, at færøsk har optaget en stor mængde låneord fra dansk.

Selvforsyningsprincippet

Færøsk oplevede i århundrederne efter reformationen store domænetab til dansk. Derfor manglede sproget i slutningen af 1800-tallet ord og udtryk til at beskrive mange forskellige fænomener og begreber, der var kommet ind i samfundet, og som indtil da var blevet benævnt med danske ord. Man løste problemet ud fra et selvforsyningsprincip. Ved at bruge af det eksisterende ordmateriale og ved at konstruere nye ord til afløsning for de danske ville man udvikle sproget og samtidig undgå at optage fremmedord i det (Jacobsen 2001, 41).

Der er altså tale om leksikalsk purisme. Den ideologi kendetegner også den islandske sprogpolitik, der dog er en del mere konsekvent (Vikør 1993, 209-214). Netop fra islandsk har man gennem tiden hentet kraftig inspiration til mange af de færøske nydannelser, hvilket man i et vist omfang stadig gør (Jacobsen, interview). Det skyldes, at både færøsk og islandsk er vestnordiske sprog og derfor strukturelt ligner hinanden meget. Da man i Island fører samme sprogpolitik, kan det virke oplagt at låne de islandske nydannelser ind i færøsk, på trods af at de to sprogs leksika er ret forskelligt. Derudover kan man se bevægelsen mod det islandske som en måde at bevæge sig væk fra det danske (Vikør 2001, 195; Brunstad 2001, 266). Den, måske især tidligere, typiske holdning blandt purister til dansk kontra islandsk, ses i dette citat fra den tidligere formand for det færøske sprognævn:

det "sprogsociologiske klima" på Færøerne præges af en stationær front over sproglandskabet, langs hvilken der forekommer hyppig nedbør fra sydøst, dog afvekslende med friske pust fra modsat retning igennem det sidste århundrede (Poulsen 1986, 60).

Fremgangsmåden med at hente inspiration fra "nordvest" er dog også blevet stærkt kritiseret, da man på den måde erstatter et fremmedord,

fra f.eks. dansk, med et nyt fremmedord, fra islandsk, og derved faktisk går imod den puristiske idé (Thráinsson 2004, 452).

Føroyska Málnevndin

I 1985 blev det færøske sprognævn, Føroyska Málnevndin, oprettet på foranledning af det færøske videnskabelige selskab Føroya Fróðskaparfelag, som mente, at officiel sproglig rådgivning var nødvendig og vigtigere end nogensinde før pga. den store sproglige påvirkning udefra (Nauerby 1996, 102).

Sprognævnet sorterer under det færøske kultur- og undervisningsministerium og har en rådgivende og vejledende funktion i forhold til færøsk sprogbrug. Ud over at rådgive om sproglige spørgsmål er sprognævnets hovedopgave følgende:

To collect and record new Faroese words and to help to select and create new words. The Committee shall also be observant to detect any incorrect usage that may appear and to attempt to prevent it from becoming the norm (Det Færøske Sprognævn 2011).

Sprognævnet vil efter al sandsynlighed blive afløst af et sprogråd i 2012, som vil komme til at ligne det danske sprognævn. Sprogrådet skal udgive en færøsk retskrivningsordbog, hvilket i øjeblikket ikke findes. Forslaget er dog endnu ikke besluttet i Lagtinget (Joensen, interview).

Fejlagtig sprogbrug

Et eksempel på, at sprognævnet prøver at forhindre ”fejlagtig” sprogbrug, er, at sprognævnet på eget initiativ henvender sig til medierne for at påpege såkaldt ”uheldig sprogbrug” (Jacobsen 2001, 42). Det fremgår ikke, hvad ”uheldig” eller ”fejlagtig” sprogbrug helt præcist henviser til, men igennem udtalelser fra sprognævnet og dets medlemmer gennem tiden kan man se, at det primært drejer sig om danske låneord i færøsk. Her i et uddrag fra sprognævnets nyhedsbrev, Orðafar, fra 1987:

The spoken language – and some people's written language too – teems with danish words and phrases which are more or less adjusted to Faroese. These are treacherous language errors from which it can be difficult

to protect oneself, because Danish is so deeply rooted in all of us (Knudsen 2010, 131, oversat fra færøsk til engelsk af Knudsen).

Der er stor forskel mellem skrevet og talt færøsk. Man har fra sprogplanlæggeres side igennem årene forsøgt at "rense" sproget gennem det skriftlige sprog og håbet, at det også ville slå igennem i det talte. I mellemtiden har dansk og senere også engelsk dog haft endnu større indflydelse på det talte sprogs leksikon. Det har fået purister til at kritisere det talte færøsk for at være fuld af fejl.

Holdningen til låneord er siden da blevet mere positiv, og sprogpolitikken er med tiden blevet mere liberal end ovenstående citat viser. Det er dog stadig den puristiske idé, der er fundamentet for sprogpolitikken og sprognævnets arbejde (Jacobsen, interview). I dag drejer diskussionen sig desuden ikke kun om danske ord, men i høj grad også om engelske.

Kritik af sprogpolitikken

Purismen står ikke alene som sprogideologi på Færøerne. I de senere årtier har der været megen debat om sprogpolitikken, som kritikere har kaldt fremmedgørende for sprogbrugerne (Petersen 2010, 46). Fremmedgørelsen skyldes ifølge kritikerne, at den puristiske bevægelse og sprognævnet på Færøerne ikke udvikler sproget. I stedet skaber man et nyt sprog ved at finde på nye ord og hævde, at disse ord er mere korrekte og færøske ord end de tilsvarende oprindelige danske ord. Mange færinger kender ikke de nye færøske afløserord og bruger derfor stadig de velkendte danske låneord. Sprogbrugeren selv ved dog, at der findes et færøsk alternativ, som anses for at være mere rigtigt. Kritikken er, at folk af den grund er blevet usikre på deres sprog, hvilket får nogle færinger til at sige, at de ikke kan tale færøsk eller ikke kender de korrekte færøske ord (Petersen 2010, 46-47).

Størstedelen af henvendelserne til sprognævnet drejer sig om, hvad det korrekte færøske ord for et låneord eller fremmedord er (Jacobsen 2001, 42). Ifølge sprognævnets nuværende formand, Jógvan í Lon Jacobsen, behøver dette ikke være et udtryk for sproglig usikkerhed, men snarere udtryk for at folk er positivt indstillede over for de færøske afløserord og ønsker at anvende dem (Jacobsen, interview).

Der har blandt kritikere været en opfattelse af, at det "rigtige" færøsk er et elitært sprog, som akademikere og intellektuelle har fundet på, og som ligger meget langt fra den almindelige færings

dagligdagssprog. Det er også blevet kritiseret, at almindelige ord i dagligdagssproget i mange tilfælde er blevet udelukket fra de færøske ordbøger til fordel for til tider ukendte færøske afløserord. I de tilfælde, hvor låneord er taget med, er de ofte blevet markeret som "talesprog" (Thomsen 2002; Clausén 1978, 35-38). Man har altså beskrevet sproget, som man ønskede, det så ud, og ikke sådan, som det rent faktisk var, hvilket er et udtryk for, at den færøske sprogpolitik er stærkt normativ.

METODE

I dette afsnit forholder jeg mig til de metoder, som jeg har brugt i indsamlingen af mine data. For at svare fyldestgørende på problemformuleringen har jeg i undersøgelsen gjort brug af to forskellige metoder.

Jeg har indsamlet data i to 1.g-klasser på et gymnasium i Tórshavn, Føroya Studentaskúli og HF-Skeið, i en førsteårsklasse for frisørelever og en sidsteårsklasse for elektrikerlæringer på en teknisk skole, Tekniski Skúlin í Tórshavn. Alle data har jeg indsamlet i slutningen af august 2011.

Eleverne har i klassen deltaget i en masketest, og derefter har en mindre gruppe elever i et gruppeinterview diskuteret forskellige spørgsmål om deres holdninger til sprog og sprogpolitik.

Jeg har derudover gennemført tre øvrige interviews, der ikke er en del af min empiri, men som har bidraget med baggrundsviden til afhandlingen. Det første var et mundtligt interview med det færøske sprognævns formand, Jógvan í Lon Jacobsen. Det andet var et skriftligt interview med Alda Joensen, repræsentant for det færøske ministerium for kultur og uddannelse. Det tredje var et skriftligt interview med Johnny Thomsen, ordbogsforfatter og kritiker af puristisk sprogpolitik (nærmere detaljer om interviewene kan ses i litteraturlisten).

Masketesten

Masketesten bruges til at undersøge holdninger til forskellig sprogbrug. Teknikken blev introduceret af Lambert (1967) i forbindelse med en undersøgelse af canadieres holdning til henholdsvis canadisk-fransk-talende og canadisk-engelsk-talende. Til grund for teknikken ligger den opfattelse, at forskelle i sprogbrug aktiverer bestemte sociale kategoriseringer hos personen, der lytter til den talende. Dvs. at man tillægger en person visse personlighedstræk blot ved at høre dennes sprog.

Ud fra idéen om, at informanterne i undersøgelsen ikke ville udtrykke deres holdning til sprog i fuldt omfang, hvis de blev spurgt direkte, udviklede Lambert testen som et middel til at fremkalde de såkaldt underbevidste sprogholdninger. Bevidste sprogholdninger er de holdninger til sprog, som folk giver udtryk for, hvis de bliver spurgt direkte. Bevidste sprogholdninger vil ofte være påvirket af krav

om politisk korrekthed, lokalpatriotisme eller lignende begrænsninger og adskiller sig typisk i større eller mindre grad fra samme persons underbevidste sprogholdninger (Davies 2004, 189).

De underbevidste sprogholdninger ses som reaktionsmønstre, som folk udviser, når de ikke er sig bevidst om, at de reagerer på en bestemt form for sprogbrug. Dette kan f.eks. iagttages, når personer fra Næstved vurderer deres egen lokale sprogvarietet meget positivt, når de bliver spurgt direkte, men nedvurderer den til fordel for den københavnske variant, når de spørges indirekte i en masketest (Kristiansen 1991).

Grunden til, at masketesten kan afsløre underbevidste sprogholdninger, er, at det er en indirekte metode. Det vil sige, at informanterne tror, at de skal vurdere forskellige personer, men i virkeligheden vurderer de personernes sprog. Informanterne er derfor ikke opmærksomme på, at deres besvarelser kan ses som udtryk for deres fordomme over for brugere af en given sprogvariant (Thøgersen 2006, 9).

Lamberts eksperiment

I Lamberts oprindelige eksperiment (1967) havde tosprogede med lige gode kompetencer i fransk og engelsk indtalt to lydprøver, hvor de læste den samme tekst op på henholdsvis fransk og engelsk. Disse lydprøver blev blandet med andre lydprøver for at sløre, at der var tale om de samme personer. Da informanterne lyttede til lydprøverne, fik de at vide, at der var tale om forskellige personer, hvis personlighed de skulle bedømme. På et spørgeskema krydsede informanterne af ud for forskellige personlighedstræk, som de mente passede på personen på lydprøven.

På denne måde sikrede Lambert sig, at de eneste faktorer, der ændrede sig mellem de to lydprøver, var selve sproget. Informanterne bedømte fransk tale og engelsk tale meget forskelligt, også når der var tale om samme stemme. De fransktalende stemmer blev på de fleste vurderingsskalaer overvejende negativt vurderet, også af dem, der selv havde fransk som modersmål. Det måtte betyde, at informanterne havde stærke fordomme knyttet til deres forestilling om fransk-canadiere.

MIN-projektets brug af masketesten

Forskningsprojektet Moderne Importord i Sprogene i Norden, MIN, blev igangsat af Nordisk Sprogråd i 2001. Projektet havde til formål at undersøge, hvordan især engelske importord, dvs. låneord og

fremmedord, behandles i de nordiske sprog, og derunder også hvordan holdningerne til importordene er i befolkningerne i de nordiske lande.

Den del af projektet, der havde med de underbevidste holdninger at gøre, var en masketest, kaldet EvaEng, som blev udført i syv nordiske sprogsamfund. I testen skulle informanterne lytte til fem lydclip, hvor fem tilsyneladende forskellige personer læser en nyhedstekst op. Rammefortællingen for testen er, at de fem personer alle er potentielle nyhedsoplæsere på en radio. To af lydklippene indeholder imidlertid en stemme, der tilhører den samme person. På det ene af lydklippene læser personen en tekst op, der indeholder en del importord fra engelsk. På det andet lydclip læser personen en tekst op, hvor importordene er oversat til en national variant. Informanterne skulle herefter vurdere personernes personlighed på en skala (Thøgersen 2006, 11-20).

Man fandt frem til, at der var stor forskel på de forskellige befolkningers bevidste holdning og underbevidste holdning til engelskpåvirkning. Da der blev spurgt direkte, fremstod danskerne som de mest positivt indstillede over for importord og engelskpåvirkning, men da man i masketesten undersøgte holdningen indirekte, viste det sig, at danskerne var det mest engelsknegative folk (Kristiansen 2006, 163-182).

Masketesten i denne afhandling

Jeg har brugt masketesten her, da jeg ud over de bevidste sprogholdninger også er interesseret i at finde frem til de unge færingers underbevidste holdninger til henholdsvis afløserord og danske låneord.

Da formålet med MIN-projektets EvaEng-test har mange ligheder med min undersøgelses formål, har jeg ladet den være forbillede for min test. I MIN-projektet havde man ikke held med at udføre masketesten på Færøerne, uden at de færøske informanter blev opmærksomme på formålet. Det skyldes muligvis flere faktorer. For det første findes der i det færøske sprogsamfund engelske importord, som er udbredt i uformel tale, men som er nærmest uacceptable i mere formel tale som nyhedsoplæsning. Derfor har de engelske ord i testen muligvis virket påfaldende. Derudover er Færøerne et lille samfund, hvilket gjorde, at flere informanter genkendte stemmerne. Sandsynligvis har flere også genkendt Jógvan í Lon Jacobsen, som udførte testen. Han er en kendt sprogforsker på Færøerne, der bl.a. har haft sit eget radioprogram (Jacobsen 2006, 62-64). Endelig er sprog og

sprogpolitik et emne, der ofte diskuteres på Færøerne. Dette faktum betyder muligvis, at færinger er mere bevidste om deres egen og andres sprogbrug og derfor nemmere har været i stand til at gennemskue masketesten.

Jeg bruger alligevel masketesten i min undersøgelse og mener, at det er lykkedes mig at gennemføre den, uden at formålet er blevet gennemskuet af mine informanter. Grunden kan være, at jeg på Færøerne er helt ukendt, og at lydklippene er med færinger, som er bosat i Danmark, og derfor måske ikke er så kendte i lokalsamfundet. En anden grund kan være, at jeg ikke gør brug af en nyhedstekst, men af en mere uformel historie. På den måde er brugen af låneord mindre opsigtsvækkende. Desuden undersøger jeg den danske sprogpåvirkning og ikke den engelske, og jeg har en forestilling om, at danske ord i færøsk tale trods alt virker mindre påfaldende end engelske ord.

Stimulusteksten

Ligesom i MIN-projektet består lyttematerialet i denne undersøgelse af en stimulustekst i flere versioner, som er indlæst af forskellige personer. Den afspilles, så informanterne kun hører personernes stemmer, stimulusstemmerne. Når man læser op, er ens stemmeføring ofte forskellig fra stemmeføringen i samtaler. Lydclip, hvor forskellige personer taler frit om et givet emne, kunne derfor måske have givet andre resultater. Det ville imidlertid ikke have været hensigtsmæssigt. For at jeg kan undersøge informanternes holdninger til færøsk med mange låneord og færøsk med mange afløserord, er det vigtigt, at personerne på lydklippene også bruger disse ord. De skal bruge dem i så høj grad, at der er en forskel mellem lydklippene, som kan give udslag i forskelle mellem vurderingerne. Derudover er det nemmere at sammenligne informanternes bedømmelser af personerne, hvis indholdet af det sagte ikke varierer fra lydclip til lydclip, dvs. så personerne ikke bedømmes ud fra det, de siger, men udelukkende ud fra, hvordan de siger det.

Historien

Teksten, der bliver læst op, er en kort historie, 236 ord, som jeg har skrevet. I teksten har jeg inddraget en række fænomener, som både kan betegnes med et dansk låneord og med et færøsk afløserord.

Historien er en beskrivelse af en kvindes færden i sit hjem og på en café. Indholdet af teksten må ikke tage for megen opmærksomhed fra informanterne, og en meget handlingsmættet historie ville muligvis

blive læst meget forskelligt op, alt efter hvilken person der var oplæser. En mere uinteressant tekst som min kalder ikke på samme variation i stemmeføringen, og den påvirker derved ikke bedømmelsen af oplæseren.

Fire versioner af samme tekst

Min danske tekst er blevet oversat til tre forskellige versioner af en færing. Den første version indeholder mange danske låneord. Den anden version indeholder mange færøske afløserord. Hvor de to første tekster kan ses som hver sin ende af en skala, der går fra meget dansk til meget færøsk, er den tredje version mere neutral. Den er en mellemting mellem de to tekster og indeholder de ord, som oversætteren betragtede som de mest almindelige og mindst opsigtsvækkende i moderne færøsk. Den neutrale tekst blev læst af to forskellige personer, som hver blev bedt om at erstatte ord, som de ikke selv ville bruge. Begge personer foretog få ændringer. Ændringerne påvirkede hverken tekst eller sprogbrug radikalt, men gør alligevel, at der er tale om to forskellige versioner. Dvs. at teksten i undersøgelsen findes i fire forskellige versioner, hvor indholdet er det samme i alle fire, og hvoraf to sprogligt ligner hinanden meget, og to andre sprogligt er ret forskellige fra hinanden.

Stimulusstemmerne

De fire tekstversioner læses op af i alt tre personer, stimulusstemmer, der alle er færing opvokset på Færøerne, men nu bosat i København. Tekstversionen med mange færøske afløserord og teksten med mange danske låneord læses op af samme person, en kvinde sidst i tyverne. De to mere neutrale versioner læses op af en mand sidst i tyverne og en mand i begyndelsen af trediverne. Personerne er altså nogenlunde jævnaldrende yngre mennesker.

Testens indhold

Masketesten består af to dele: afspilningen af fire lydklip samt et ark med fire vurderingsskemaer og et skema til oplysninger om informanterne.

Lydklip

De fire tekstversioner blev indtalt af de tre personer og derefter overført til en lydfil. Her lagde jeg lydklippene i følgende afspilningsrækkefølge:

1. Neutral version – person 1
Varighed: 1 minut 17 sekunder
2. Version med mange danske låneord – person 2
Varighed: 1 minut 28 sekunder
3. Neutral version – person 3
Varighed: 1 minut 33 sekunder
4. Version med mange færøske afløserord – person 4
Varighed: 1 minut 21 sekunder

Rækkefølge

For at sløre, at der er tale om samme oplæser, har jeg placeret de to sprogligt meget forskellige versioner sådan, at der er ét lydclip imellem dem. Som første lydclip har jeg placeret en neutral version. Der er en mulighed for, at informanterne bruger det første lydclip til at finde ud af, hvad testen går ud på og måske ikke koncentrerer sig så meget om at lytte. Når de hører person 2, vil de desuden have noget at sammenligne med. Da jeg især er interesseret i at få reaktionerne på person 2 og person 4, gør det ikke så meget, hvis det går ud over vurderingen af person 1.

Vurderingsskema

I forbindelse med, at informanterne lytter til lydklippene, skal de udfylde et vurderingsskema. Der er ét skema for hvert lydclip, dvs. ét skema per person. Først skal informanterne ved afkrydsning i skemaet vurdere personens personlighedstræk på otte vurderingsskalaer. Hver skala har fem trin. I venstre side af skalaen står et positivt ladet adjektiv og i højre side et negativt ladet adjektiv med den modsatte betydning af det første adjektiv. Informanterne skal sætte kryds i én af fem bokse på hver skala, alt efter hvilket adjektiv, de mener, passer bedst på personen i lydclipet. Adjektivparrene i vurderingsskemaet er følgende:

- målrettet – sløv
- pålidelig – upålidelig
- moderne – gammeldags
- spændende – kedelig
- selvsikker – usikker
- intelligent – uintelligent
- flink – usympatisk
- tjekket – utjekket

Adjektiverne er danske, ligesom resten af teksten i både vurderingsskemaet og i skemaet til informantdata. De er inspireret af adjektiverne, der blev brugt i MIN-projektet (Thøgersen 2006, 15). Herefter skal de vurdere, hvilken uddannelse de tror, personen i lydklippet har eller vil få. De kan sætte kryds ud for fire grupperinger af uddannelser:

- Folkeskolens 9./10. klasse + evt. erhvervsuddannelse
- Studentereksamen, HF, Handelsskolen, HTX osv.
- Mellemlang uddannelse
- Lang uddannelse

Til sidst er der et par tomme linjer, hvor informanterne kan skrive yderligere kommentarer vedrørende personen og uddybe deres besvarelse.

Skema til informantdata

I skemaet til persondata skal informanterne udfylde informationer om deres alder, køn, modersmål, opvækststed og deres fars og mors hovederhverv. Med disse data kan jeg undersøge, om der er holdningsforskelle, der er afhængige af faktorer som køn og social baggrund.

Udførelsen af testen

Testen begynder med, at jeg uddeler et ark med de fire vurderingsskemaer og skemaet til oplysninger om informanterne. Herefter forklarer jeg, at de skal lytte til fire lydklip med fire forskellige personer.

Jeg fortæller, at hver af de fire personer har fået udleveret den samme lille historie, som han eller hun har fået ti minutter til at læse igennem og evt. ændre i, så den passede bedre til deres måde at læse op på. Derefter har alle fire indlæst teksten. Jeg forklarer informanterne, at jeg vil have dem til at vurdere personerne, ligesom man kan vurdere en person, som man aldrig har set, men kun snakket i telefon med. Denne og lignende forklaringer blev også brugt af Lambert i hans undersøgelser (1967, 93).

Eleverne får at vide, at de vil høre hver person to gange. Første gang skal de bare lytte og danne sig et indtryk af personen. Anden gang vil de blot høre en lille bid af lydklippet, og da skal de sætte deres kryds i vurderingsskemaet. Jeg afspiller ikke hele lydklippet anden gang, da lydklippene er lange, og eleverne kan miste interessen,

hvis de skal høre samme historie læst op otte gange. Risikoen for, at eleverne opfatter, at person 2 og 4 er en og samme person, kan også stige, jo længere de lytter til personens tale.

Efter at eleverne har lyttet til de i alt otte lydclip, beder jeg dem udfylde det afsluttende skema med personoplysninger. Herefter finder jeg tre elever, som har lyst til at deltage i interviewet, der foregår umiddelbart efter.

Pilottest

Før udførelsen af masketesten på de færøske skoler har jeg gennemført en pilottest. Det har jeg for det første gjort for at finde ud af, om der kunne være uklarheder eller risiko for misforståelser i min introduktion af testen og i spørgeskemaet. For det andet har jeg med pilottesten undersøgt tre ting: om det er for nemt for informanterne at regne formålet ud, f.eks. fordi der er for stor forskel mellem tekstversion 2 og 4, så opmærksomheden bliver trukket hen på sproget – i så fald ville jeg ikke få underbevidste holdninger. Jeg kunne også finde ud af, om informanterne ville kunne høre, at person 2 og 4 er samme person – i så fald ville de muligvis gennemskue formålet med undersøgelsen og give samme bedømmelse til både 2 og 4. Og endelig kunne jeg finde frem til, om der er for lille en forskel mellem tekstversionerne. Det ville sandsynligvis gøre, at informanterne ville give en nogenlunde ens bedømmelse af alle fire personer.

I pilottesten deltog en færing, en kvinde sidst i tyverne, der er bosat i København og som ikke kendte til projektet i forvejen. Hun studerer imidlertid sprog, og der var derfor mulighed for, at hun ville gennemskue testen. Det gjorde hun dog ikke. Hun opdagede heller ikke, at person 2 og 4 var den samme, og hendes personvurdering varierede fra person til person. Selvom der kun var en enkelt deltager i pilottesten, konkluderede jeg, at testen som udgangspunkt måtte være egnet til min undersøgelse.

Behandling af besvarelserne

De udfyldte spørgeskemaer har jeg indtastet i SPSS, Statistical Package for the Social Sciences, der er et computerprogram til håndtering af data til statistiske analyser. Herefter har jeg behandlet dataene i programmet for at finde frem til masketestens resultater.

Gruppeinterviewet

Det kvalitative forskningsinterview kan beskrives som en professionel samtale, der bruges til at opnå viden. Metoden er velegnet til at undersøge enkeltpersoners holdninger til et givet emne. I afhandlingen gør jeg brug af det semi-strukturerede livsverdensinterview. Det definerer Kvale som:

et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener (1994, 19).

Den form for interview, som jeg benytter, kan yderligere kategoriseres som gruppeinterview eller fokusgruppeinterview. Det er en interviewform, hvor flere personer bliver interviewet samtidig og har mulighed for at diskutere interviewspørgsmålene og kommentere hinandens svar. Fordelen ved denne form for interview er, at samtalen mellem interviewpersonerne fremstår mere afslappet end en-til-en-samtalen mellem interviewer og en enkelt interviewperson. Derudover fører interaktionen i gruppen ofte til mere spontane og emotionelle udsagn i diskussionen af emnet (Kvale 1994, 108).

Gruppeinterviewet i denne afhandling

Jeg bruger interview som undersøgelsesform, fordi jeg ud over de ubevidste sprogholdninger også vil undersøge de unges bevidste sprogholdninger og deres opfattelse af deres egen og andres sprogbrug. Det kunne jeg have gjort kvantitativt ved hjælp af f.eks. et spørgeskema, men jeg har med det kvalitative interview fået mere grundige besvarelser fra interviewpersonerne. I interviewet har interviewpersonen tid til at overveje og begrunde sine svar, og intervieweren kan spørge ind til dem og dermed få en større forståelse og også fjerne eventuelle misforståelser. Det kvalitative interview supplerer masketesten godt, fordi jeg her kan finde mulige forklaringer på testresultaterne, ligesom testresultaterne kan give en ny vinkel på interviewpersonernes udsagn.

Jeg gennemførte gruppeinterview frem for enkeltinterview af flere årsager. For det første ville jeg give interviewpersonerne mulighed for at interagere og dermed nå frem til mere grundige besvarelser af spørgsmålene. Interviewpersonerne kan lade sig inspirere af hinanden til at besvare spørgsmålene mere uddybende.

F.eks. kan én interviewpersons udsagn virke provokerende på en anden, som derfor opponerer mod det sagte. Herved kan der komme udtalelser, som måske ikke var kommet frem, hvis interviewpersonen havde været alene og ikke havde mødt modstand mod sine holdninger. Omvendt kan én interviewpersons udsagn også sætte ord på en anden interviewpersons følelser og holdninger, og denne kan derved erklære sig enig eller måske uddybe udsagnet.

Den anden grund til at gøre brug af gruppeinterview er, at det kan føles rarere for den interviewede at indgå i interviewet som del af en gruppe frem for at deltage som interviewets centrale fokus. Især for unge elever kan det måske virke skræmmende at sidde alene foran en fremmed person og fortælle om sine holdninger og følelser – og det desuden på et sprog, der ikke er ens modersmål. I en gruppe er fokus ikke kun på den enkelte, og det kan tage presset fra elever, som har et problem med dette.

Den tredje grund til at vælge gruppeinterviewet var, at jeg på den måde kunne undersøge flere personers sprogholdninger. I stedet for at interviewe fire personer har jeg interviewet 12 personer. 12 personer er langt fra repræsentativt, men dette er heller ikke interessant i forhold til kvalitative interviews. Jeg har her fået et indblik i tre gange så mange menneskers holdninger, som hvis jeg bare havde gennemført interviews med en enkelt elev i hver klasse. Det viser sig, at interviewpersonerne på visse punkter er meget enige, men på andre punkter ret uenige. Havde jeg kun interviewet fire, havde jeg muligvis ikke fundet nogen sådanne detaljer.

Interviewets struktur

Interviewet er et semi-struktureret interview, dvs. at det består af en række spørgsmål, som jeg ønsker besvaret, men at det samtidig er fleksibelt og åbent for nye spørgsmål. Interviewet indeholder som udgangspunkt følgende syv spørgsmål inklusive underspørgsmål:

1. Synes I, der er noget der kan kaldes korrekt færøsk? Hvis ja, hvordan vil I beskrive det?
2. Hvem synes I taler mest korrekt færøsk?
3. Prøver I selv at tale korrekt færøsk?
4. Synes I, at færinger generelt bruger for mange danske ord, når de taler færøsk? Synes I selv, I bruger for mange danske ord, når I snakker?

5. Hvad synes I om den færøske sprogpolitik? Uddybende: Altså at man finder på nye færøske ord i stedet for f.eks. danske eller engelske ord?
6. Bruger I selv de nye færøske ord? Hvorfor/hvorfor ikke?
7. Synes I, det er vigtigt at bevare det færøske sprog? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvordan tror I, man gør det bedst?

Interviewenes overordnede forløb

I alt har jeg interviewet 12 elever, seks piger og seks drenge. De meldte sig frivilligt til interviewet, som foregik på dansk umiddelbart efter masketesten. Under interviewet sad vi i lokaler, hvor der ikke var andre til stede. Jeg havde ikke fortalt dem om min undersøgelse eller om formålet med masketesten, før interviewet gik i gang. Alle interviews blev optaget på diktafon.

Interview A

Den første interviewgruppe bestod af tre frisørelever fra Tekniski Skúlin i Tórshavn. De var alle piger og ca. 16-18 år gamle. Interviewet varede 8 minutter og 23 sekunder.

Interview B

Den anden gruppe bestod af tre elektrikerlærlinge på sidste år af uddannelsen på Tekniski Skúlin, to drenge på ca. 20-23 år og en mand på 43. Da jeg i min undersøgelse er interesseret i yngre færingers sprogholdninger, opfylder interviewpersonen på 43 ikke helt kriteriet, men jeg fandt først ud af hans alder, efter at interviewet var gået i gang. Interviewet varede 12 minutter og 20 sekunder.

Interview C

Den tredje gruppe bestod af to drenge og en pige på ca. 15-16 år. De gik i samme 1.g-klasse på Føroya Studentaskúli og HF-Skeið. Den ene dreng foretrak at tale engelsk. De to andre og jeg talte dansk. Interviewet varede 18 minutter og 5 sekunder.

Interview D

Den fjerde gruppe bestod af to piger og en dreng på ca. 15-16 år. De gik i samme 1.g-klasse på Føroya Studentaskúli og HF-Skeið, men en anden klasse end interviewgruppe C. Da masketesten var overstået, var det blevet tid til frikvarter, og det var derfor meget svært at finde tre villige deltagere til interviewet. De tre deltagere, som endelig meldte sig, virkede under hele interviewet meget uoplagte og

utålmodige efter at holde frikvarter. Desuden var de to piger, især den ene, lidt generte og tydeligvis ikke trygge ved at tale dansk. Interviewet var derfor ret kort. Det varede kun 6 minutter og 30 sekunder.

Transskribering af interviews

De fire interviews har jeg transskriberet. Jeg er klar over, at der kan være meget stor forskel på, hvordan et interview fremstår i skriftlig form i forhold til den oprindelige mundtlige form. Denne ulempe bliver dog opvejet af fordelene. Ved at transskribere interviewene kan jeg nemlig undersøge interviewpersonernes udsagn nærmere og lægge dem til grund for en analyse.

Jeg har truffet nogle generelle beslutninger for, hvor høj detaljegråd transskriptionen skulle have. Jeg har ikke medtaget pauselængde, og jeg har kun markeret få betoning, og da kun hvor jeg vurderede, at det havde en betydning for forståelsen af indholdet. Jeg har i de fleste tilfælde udeladt interviewpersonernes rettelser af eget sprog og også en del diskurspartikler og gentagelser. Desuden har jeg udeladt forstyrrelser i interviewet og snak om irrelevante emner, f.eks. om praktikaliteter.

Jeg har gengivet interviewpersonernes udsagn forholdsvis ordret. Jeg har udeladt ord, som ville virke meningsforstyrrende i læsningen og som kan udelades uden at ændre på indholdet af det sagte. Jeg har dog bestræbt mig på at holde talesprogsstilen og har derfor ikke forsøgt at omformulere udsagnene til mere formelt skriftsprog. Jeg har af samme grund heller ikke sat kommaer.

Interviewpersonerne er anonyme og fremgår derfor ikke med navn, men deres køn og omtrentlige alder har jeg noteret. I transskriptionen nævnes de som A1, A2 og A3 i interview A; B1, B2 og B3 i interview B, osv.

Valg af informanter

I valget af informanter til undersøgelsen var især to faktorer afgørende for, at det blev elever fra et gymnasium og en teknisk skole. For det første var jeg interesseret i at undersøge yngre færings sprogholdninger. Det skyldes, at unge mennesker er fremtidens sprogbrugere. Ved at undersøge deres holdninger til sprog og sprogpolitik kan man få en idé om, hvor den færøske sprogpolitik er på vej hen. Den anden årsag til at vælge gymnasie- og teknisk skoleelever er rent praktisk – det er nemmere at få tilladelse til at

gennemføre en sådan undersøgelse på en skole end på en arbejdsplads. Desuden valgte jeg at besøge både et gymnasium og en teknisk skole for at få et bredere udsnit af yngre færinger.

Informantdata

I alt 84 elever deltog i undersøgelsen. Deltagerne i masketesten betegner jeg ”informanter” og deltagerne i interviewet ”interviewpersoner”.

Af de 84 informanter var 42 fra Føroya Studentaskúli og 42 fra Tekniski Skúlin. 37 af informanterne var drenge, 47 var piger og aldersmæssigt fordelte de sig mellem 15 og 43 år. Langt størstedelen var mellem 15 og 27, men derudover var der tre informanter, på henholdsvis 37, 42 og 43. Jeg er interesseret i at undersøge yngre færingers sprogholdninger, så derfor kunne jeg have udeladt disse tre besvarelser. Da jeg imidlertid ikke fastlægger nærmere, hvad jeg forstår ved yngre færinger, og da de tre ikke trækker gennemsnitsalderen meget op, tager jeg dem med. Gennemsnitsalderen uden de tre informanter over 30 er 18,6 år og gennemsnitsalderen for alle eleverne er 19,4 år.

Alle drengene og 43 af pigerne anfører færøsk som deres modersmål. Tre piger anfører dansk som deres modersmål og en enkelt skriver, at polsk er hendes modersmål.

Som opvækststed anfører 20 af drengene og 18 af pigerne Tórshavn. 16 af drengene og 27 af pigerne anfører et sted på det øvrige Færøerne. To piger skriver, at de er opvokset i Danmark, og en enkelt har ikke svaret.

TEORI

I dette afsnit gennemgår jeg de teorier, som min diskussion støtter sig til. Først kommer jeg ind på Fergusons teori om diglossi, derefter Bourdieus teori om det sproglige marked og til sidst Thomas' analyse af purismens effekt på sproget og sprogbrugerne.

Ferguson og diglossi

Det færøske sprogsamfund er i praksis tosproget, med færøsk som det ene og vigtigste sprog og dansk som det andet. Tidligere var dansk elitens og det officielle sprog, og færøsk blev kun brugt i den private sfære. Man kunne altså tale om en tilstand af diglossi, med dansk som det høje sprog og færøsk som det lave. Sådan forholder det sig imidlertid ikke mere i forholdet dansk-færøsk, eftersom færøsk er blevet det dominerende sprog i langt de fleste dele af samfundet.

I analysen af datamaterialet tegner der sig dog en ny situation, der måske kan beskrives som diglossi. Det er ikke en diglossi mellem dansk og færøsk, men i forholdet mellem færøsk med mange låneord og færøsk med mange afløserord. Flere af interviewpersonerne nævner, at man kan bruge den ene varietet i nogle situationer og den anden i andre. I det følgende gennemgår jeg Fergusons (1959) teori om diglossi med henblik på at finde frem til, om det færøske sprogsamfund, ud fra de unge færingers udsagn om egen og andres sprogbrug, kan siges at besidde diglossiske karakteristika.

En høj og en lav varietet

Ferguson introducerer termen diglossi til at beskrive et sprogsamfund, hvor to varieteter har forskellige funktioner og bruges i forskellige sammenhænge af de samme sprogbrugere. Den ene varietet er en "høj" varietet, kaldet H, og den anden en "lav" varietet, kaldet L. Diglossi adskiller sig fra situationen med et standardsprog og en eller flere dialekter, ved at der i en tilstand af diglossi ikke er nogen, der generelt bruger H til dagligdags samtale. Ferguson giver denne definition af diglossi:

Diglossia is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialects of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often

grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes but is not used by any sector of the community for ordinary conversation (1959, 75).

Han bruger bl.a. den tysktalende del af Schweiz som et eksempel på et diglossisk sprogsamfund. Her er schweizertysk L-varietetet og standardtysk er H-varietetet.

Kendetegnende for H er, at denne varietet er mere prestigefyldt blandt sprogbrugerne og opfattes som finere end L, eller som et mere logisk opbygget sprog, der er bedre egnet til at udtrykke sig om vigtige emner, som f.eks. politik eller religion. Dette underbygges af, at en stor mængde respekteret og vigtig litteratur i det givne samfund vil være skrevet på H. Denne litteratur kan enten stamme fra tidligere og blive anset for en del af samfundets grundlæggende identitet, eller den kan stamme fra et andet samfund, der har H som sit standardsprog.

Den mest karakteristiske egenskab ved diglossi er ifølge Ferguson, at H og L har forskellige funktioner eller anvendelsesområder. Dvs. at der er situationer, hvor L er mest velegnet, og andre situationer, hvor H er den mest velegnede. At bruge L i en situation, hvor man almindeligvis bruger H, vil ofte blive anset for påfaldende, komisk eller upassende. For at fungere socialt må man vide, hvornår man skal bruge hvilken varietet. Ferguson nævner f.eks. gudstjenester, politiske taler og nyhedsudsendelser som situationer, der typisk kræver brug af H, og personlige breve og samtaler med familie, venner og kolleger som typiske L-situationer (Ferguson 1959, 68). Da L er det almindelige sprog i omgangen med familie og venner, er det også almindeligt, at børn lærer L som deres modersmål i kontakten med forældre og andre. H læres først for alvor i skolen eller i andre officielle fora.

H er standardiseret ved hjælp af ordbøger, grammatikker, udtalebefalinger osv. i modsætning til L, som ikke eller kun i ringe grad er blevet studeret eller behandlet i præ- eller deskriptive værker. Således er der ikke en fast ortografi i skrevet L, og der er stor variation blandt sprogbrugerne i forhold til udtale, grammatik og ordforråd.

I deres leksikon indeholder de to varieteter mange af de samme ord, dog med den forskel, at mange tekniske termer og udtryk kun findes i H, ligesom mange ord, der betegner mere hjemlige begreber, kun findes i L. Karakteristisk er det også, at mange begreber i samfundet kan betegnes med både et H-ord og et L-ord. Betydningen af de to ord er den samme, men "the use of one or the other immediately stamps the utterance or written sequence as H or L" (Ferguson 1959, 73). Derfor vil et L-ord, der bliver ytret mundtligt, ofte blive erstattet af det tilsvarende H-ord, hvis ytringen skrives ned.

Bourdieu og det sproglige marked

Det er muligt at anskue forholdet mellem færøsk med henholdsvis mange låneord og mange afløserord ud fra Bourdieus teori om det, der kan oversættes til "det sproglige marked". Han illustrerer teorien med følgende model: sproglig habitus + sproglig marked = sprogligt udtryk, diskurs (Bourdieu 1978, 125).

Jeg gennemgår i dette afsnit teorien, for at jeg i min diskussion kan finde frem til, om den kan bidrage til at forklare de unge færingers sprogbrug og sprogholdninger. Jeg vil ikke gå i dybden med Bourdieus begreber habitus, felt og kapital, men beskrive dem kort med henblik på at skabe forståelse for hans tanker om det sproglige marked.

Habitus, felt og kapital

Formålet med Bourdieus teori er at forklare menneskelig adfærd uden at se den som en konsekvens af regler. Begreberne habitus, kapital og felt er grundlæggende dele af hans teori om praksis og kan bidrage til at forklare, hvad der regulerer menneskelige handlinger, også på det sproglige område.

Habitusbegrebet drejer sig i et vist omfang om kultur. Det betegner den viden om verden, som folk har tilegnet sig for at kunne handle meningsfuldt, og som de omsætter til praksis i deres ageren i det sociale liv. Man kan forstå habitus som et system af kulturelle vaner, normer, værdier, forventninger og holdninger, som den enkelte i et fællesskab forventes at rette sig efter. Habitus skabes overvejende ubevidst gennem socialisering i opvæksten. Det er altså ikke en bevidst, reflekteret forståelse af den sociale virkelighed, men en slags praktisk sans for, hvordan man manøvrerer bedst i den og tilpasser sig forskellige situationer (Wilken 2005, 217).

Sproglig habitus er på samme måde en viden om, hvordan man producerer en diskurs, der er tilpasset en bestemt social situation:

for at ordene skal kunne betale sig, for at ordene skal kunne producere de tiltænkte konsekvenser, er det ikke nok at sige de i grammatisk forstand korrekte ord; man er nødt til at benytte de i social forstand acceptable ord (Bourdieu 1978, 126).

En sådan social situation kalder Bourdieu også "et felt". Et felt kan ifølge Bourdieu betegnes som et socialt marked, hvor folk – eller i Bourdieu'sk terminologi: "agenter" – udfører handlinger med udgangspunkt i deres habitus. Drejer handlingerne sig om sprog, kan man tale om et sprogligt marked. På det sproglige marked er en diskurs en vare, som kan være både meget og lidt værd. Prisen bestemmes af de love, der gælder for prisdannelse på netop dette marked. Lovene for prisdannelse er forskellige, alt efter hvilket marked der er tale om, dvs. hvilken situation sproget benyttes i. På det sproglige marked kan der nemlig også være monopoler, og forskellige producenter af diskurser kan have mere eller mindre magt i forhold til hinanden. Det er dette forhold, der fastlægger lovene for prisdannelsen. En sprogbrug er altså acceptabel i én situation, f.eks. blandt venner, men uacceptabel i en anden, f.eks. i en offentlig tale (Bourdieu 1991, 81-82). Sagt på en anden måde eksisterer der i sociale situationer mere eller mindre eksplicite regler for, hvordan man skal tale. Den rigtige sprogbrug i den rigtige situation bliver belønnet.

Hvor godt agenterne på det sproglige marked klarer sig, afhænger af, hvor stor sproglig kapital de besidder. Bourdieus kapitalbegreb drejer sig ikke kun om økonomi i en snæver forstand. Han skelner mellem forskellige former for kapital, hvor økonomisk kapital bare er en af dem. På det sproglige marked fungerer en persons sproglige kompetence som kapital. Er man i stand til at producere den rette diskurs på det rette tidspunkt, har man sproglig kapital. Dermed har man også magt til at dominere markedet og lovene for prisdannelse på en måde, så man selv får størst udbytte.

Sprog som magtsymbol

Ifølge Bourdieu skal udbytte forstås helt konkret. Han mener, at personer med stor sproglig kapital faktisk kan opnå ting, som personer, der ikke besidder sproglig kapital, ikke kan opnå (Bourdieu

1978, 127-128). På den måde er sproget et symbol på magt, men også et redskab til at opnå magt og undertrykke andre, der ikke har samme sproglige kompetencer. F.eks. fordi de taler en dialekt, der er domineret af en standardvarietet. Sproget er altså ikke kun et kommunikationsmiddel:

utterances are not only (save in exceptional circumstances) signs to be understood and deciphered; they are also signs of wealth, intended to be evaluated and appreciated, and signs of authority, intended to be believed and obeyed (Bourdieu 1991, 66).

Thomas og purismens påvirkning

Den færøske sprogpolitik har purismen som princip, hvilket især kommer til udtryk i det forhold, at sprogplanlæggere forsøger at finde afløserord for låneord i sproget. Hvilken påvirkning purismen som sprogpolitisk ideologi kan have på sproget og sprogbrugerne, har Thomas (1991) givet en analyse af, som jeg gennemgår i det følgende med henblik på min diskussion af den færøske sprogpolitik påvirkning af yngre færingers sprogbrug og sprogholdninger.

Påvirkning af sproget

Formålet med purismen er helt grundlæggende at påvirke sproget, enten for at vende en udvikling i en anden retning end en igangværende, stoppe en udvikling eller skruer en udvikling tilbage. Derfor er det klart, at man som følge af en puristisk sprogpolitik kan observere påvirkninger i sproget i højere eller lavere grad – hvis sprogpolitikken vel at mærke er vellykket.

Thomas nævner afløserordene som det mest synlige tegn på purismens påvirkning, for selvom de er relativt få, vil de ændre sprogets ydre fremtoning. Det tydeligste tegn på, at et afløserord er blevet vellykket implementeret i sproget, er, at sprogbrugerne ikke tænker over dets "artificial origin" (Thomas 1991, 177). Eksisterer de nye ord side om side med de oprindelige, kan der opstå synonymer eller ordpar, der har næsten samme betydning, med større eller mindre semantiske forskelle. Dette kan give en frihed til at variere sit sprog og udtrykke sig på personlig vis. Det kan dog også føre til, at sproget bliver stilistisk mere varieret, forstået sådan, at man vil bruge afløserord i formelle situationer og låneord i uformelle situationer (Thomas 1991, 178).

Påvirkning af den sproglige bevidsthed

Ifølge Thomas påvirker en vellykket puristisk sprogpolitik ikke kun selve sproget, men også sprogbrugerens sproglige bevidsthed:

purism is primarily designed to make a decisive impact on the development of linguistic consciousness. Its chief aim is to provide a speech community with the necessary value-orientation for regulating its own linguistic behaviour (1991, 180).

Purismen vil altså gøre sprogbrugerne opmærksomme på deres eget sprog. Den vil ligeledes bidrage med værdiladet viden, som folk bruger til at bedømme og regulere egen sprogbrug, en form for selvrensning, og andres sprogbrug. Sprogholdninger kan altså være en mere eller mindre direkte effekt af den officielle sprogpolitik.

Et udtryk for en puristisk sproglig bevidsthed kan ses, når sprogbrugere vælger et afløserord frem for et tilsvarende låneord, der ellers har været en integreret del af deres sprog. Sprogbrugerne vil som en effekt af purismens påvirkning have en tendens til at opfatte låneordet som et fremmed element, og derfor ikke del af korrekt eller formelt sprog (Thomas 1991, 180-181).

At purismen påvirker den sproglige bevidsthed, er ikke nødvendigvis en negativ effekt. Når sprogbrugerne bliver mere bevidste om deres sprog, kan det også gøre dem mere interesserede i sprog og bevidste om sprogets potentiale (Thomas 1991, 182). Den øgede sproglige bevidsthed kan også føre til, eller være en del af, en national vækkelse, som f.eks. på Færøerne i slutningen af 1800-tallet.

Påvirkning af forholdet mellem to varieteter

Da purisme er en reaktion på en sprogkontakt, enten med et andet sprog eller en anden varietet eller begge dele, vil forholdet mellem sproget eller varietet, som purismen skal "beskytte", og sproget eller varietet, som purismen skal "beskytte imod", blive påvirket af den puristiske sprogpolitik. Mange sproglige forskelle, f.eks. mellem to ellers tætrelaterede sprog, kan således forklares med purismen (Thomas 1991, 183).

Purismen kan også medvirke til at vedligeholde eller udvide forskellen inden for et sprogsamfund, hvilket kommer til udtryk i diglossi: "Whatever the outcome it is clear that puristic proscriptivism slows the process of removing diglossic polarity and may even

forestall its final dissolution” (Thomas 1991, 131). Samtidig kan purismen også være med til at skabe større afstand mellem det skrevne og det talte sprog. Det skyldes for det første, at skriftsproget ofte har mere formel karakter og derfor vil kunne gøre brug af afløserord m.v., og for det andet, at det er nemmere at påvirke skriftsproget i forhold til talesproget (Thomas 1991, 183).

ANALYSE

I dette afsnit analyserer jeg mit datamateriale. Jeg indleder med at gennemgå og analysere resultaterne fra masketesten. Herefter beskæftiger jeg mig med udsagnene fra de fire gruppeinterview, hvor jeg især vil have fokus på holdningerne til ”korrekt” færøsk, danske låneord og færøske afløserord.

Analyse af masketestens resultater

I tabel 1 kan man se informanternes samlede, gennemsnitlige vurdering af henholdsvis person 1, 2, 3 og 4. At det er den samlede vurdering betyder, at man i tabellen ser de gennemsnitlige værdier for alle personlighedstrækkene, dvs. adjektiverne, samlet. Skalaerne for personlighedstræk går fra 1 til 5, hvor 1 er mest positiv og 5 mest negativ.

<i>Person</i>	<i>Gennemsnitlig vurdering</i>
1	3,4345
2	2,6086
3	3,0119
4	2,2946

Tabel 1: Samlet vurdering af henholdsvis person 1, 2, 3 og 4.

I tabel 1 ses det, at informanterne gennemsnitligt vurderer person 4 mest positivt. Person 2 vurderes næstmest positivt, derefter følger person 3, og person 1 vurderes gennemsnitligt mest negativt. Forskellen mellem vurderingen af person 2 og person 4 er statistisk signifikant på 1%-niveau ($p < .01$), ligesom forskellen mellem vurderingen af 2 og 3 er statistisk signifikant.

Person 2 og 4 er altså samme person, der læser to sprogligt forskellige tekster op. Person 2's tekst indeholder mange danske låneord, og person 4's tekst indeholder mange færøske afløserord. I analysen er jeg derfor mest interesseret i vurderingen af person 2 og 4, men vurderingen af 2 og 4 i forhold til de to andre personer er også interessant.

I næste tabel ses de gennemsnitlige værdier for vurderingerne af personerne fordelt på de otte personlighedstræk.

<i>Personligheds-træk</i>	Person 1	Person 2	Person 3	Person 4
Målrettet	3,4286	2,3214	3,3810	1,8333
Pålidelig	3,0833	2,4048	2,5952	2,2619
Moderne	3,6905	2,5714	3,4881	2,4524
Spændende	4,1429	3,2024	3,7262	2,7024
Selvsikker	3,1786	2,0119	2,2619	1,7857
Intelligent	3,1905	2,6786	2,2738	2,0476
Flink	3,0238	2,6667	2,8810	2,5595
Tjekket	3,7381	3,0119	3,4881	2,7143

Tabel 2: Gennemsnitlig vurdering af person 1, 2, 3 og 4, fordelt på personlighedstræk.

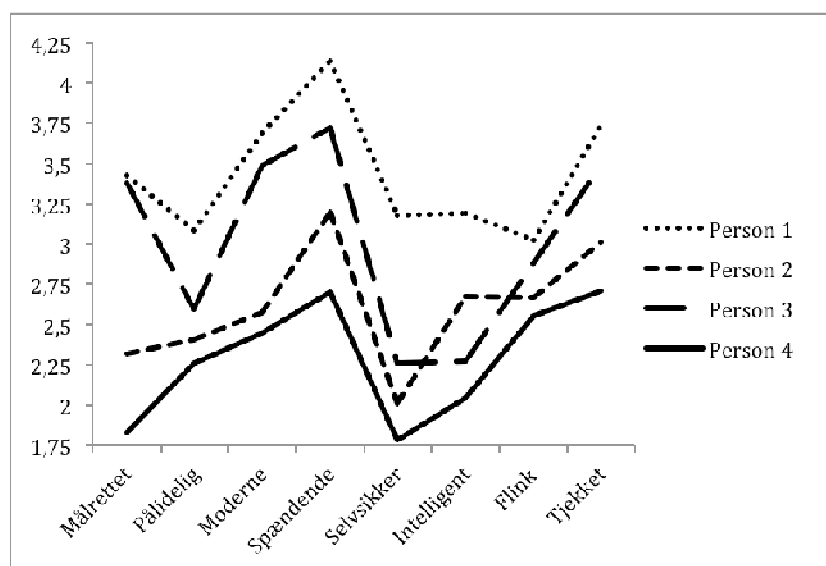
I tabel 2 ses det, at informanterne ved alle personlighedstræk gennemsnitligt vurderer person 4 mest positivt. Person 2 vurderes næstmest positivt, undtagen når det kommer til intelligens, hvor person 2 vurderes næstmest negativt. I forhold til intelligens vurderes person 3 næstmest positivt. Ellers bliver person 3 alle gange vurderet næstmest negativt, og person 1 vurderes alle gange mest negativt.

I tabellen kan man desuden læse, at personernes score på de forskellige personlighedstræk fordeler sig således (med det personlighedstræk, der gennemsnitligt har givet den højeste score, først i rækkefølgen, og personlighedstrækket, der gav laveste score, sidst):

- Person 1: flink, pålidelig, selvsikker, intelligent, målrettet, moderne, tjekket, spændende.
- Person 2: selvsikker, målrettet, pålidelig, moderne, flink, intelligent, tjekket, spændende.
- Person 3: selvsikker, intelligent, pålidelig, flink, målrettet, moderne/tjekket, spændende.

Person 4: selvsikker, målrettet, intelligent, pålidelig, moderne, flink, spændende, tjekket.

De gennemsnitlige vurderinger er illustreret i figur 1:

Figur 1: Gennemsnitlig vurdering af person 1, 2, 3 og 4, fordelt på personlighedstræk.

I tabel 3 vises informanternes gennemsnitlige vurdering af personernes uddannelsesniveau. Her repræsenterer værdien 1 folkeskolens 9.-10. klasse + evt. erhvervsuddannelse; 2 studentereksamen, HF, Handelsskolen, HTX osv.; 3 mellemlang uddannelse, og værdien 4 repræsenterer lang uddannelse. Dvs. at jo højere værdi, desto højere uddannelsesniveau.

Person	Gennemsnitlig vurdering
1	1,6071
2	2,6548
3	2,9762
4	3,0833

Tabel 3: Gennemsnitlig vurdering af person 1, 2, 3 og 4's uddannelsesniveau.

Man kan her se, at informanterne vurderer person 4 til at have det højeste uddannelsesniveau. De vurderer person 3 til at have det næsthøjeste uddannelsesniveau. Person 2 vurderes til at have det næstlaveste og person 1 det laveste uddannelsesniveau. Også her er forskellene på vurderingerne statistisk signifikante på 1%-niveau. Informanterne vurderer altså person 4 mest positivt på alle parametre, og de vurderer også personen til at have det højeste uddannelsesniveau. Person 2 vurderes næstmest positivt, undtagen i spørgsmålet om intelligens, hvor personen vurderes næstmest negativt. I forhold til uddannelsesniveau vurderes person 2 til at have det næstlaveste uddannelsesniveau.

Kommentarer

Der er blevet skrevet 35 kommentarer til personerne. Kommentarerne til person 1 går typisk på, at personen ikke er god til at læse teksten op: "Havde ikke givet sig tid til at læse teksten før den blev læst op" (informant nr. 24); "Ikke god til at læse" (52); "Det lyder som om at han ikke gider at læse historien op. Og det gør det også uinteressant at høre på." (59). Desuden bliver han vurderet til at være omkring 50 år (26, 31, 78) og fisker eller sømand (31, 33).

Der er ikke mange kommentarer til person 2. Hun bliver vurderet til at være "45+" (26), til at være "average" (53) og én mener, at "når hun fortæller er det mere sådan flydende. Hun virker flink" (59).

Flere af kommentarerne til person 3 handler om, at han lyder som en journalist: "Minnir um ein jounalist" (71); "Han er helt sikkert en, som arbejder som journalist" (66); "Lyder som nyhederne" (52). Der bliver også kommenteret på hans måde at læse op på: "Forståelig målrettet" (20); "Sounding all teachery". Aldersmæssigt bliver han både vurderet til at være "gammel mand. 60+" (31) og "40+" (26).

I to af kommentarerne til person 4 bliver hun vurderet til at være gymnasielærer: "Sikkert lærer i et gymnasium" (31); "Lyder som en gymnasielærer" (66). Hun bliver vurderet til at være "moden dame. Ca. 40 år" (31). Informant 26 vurderer hende til at være "35+", dvs. ca. 10 år yngre end han vurderede person 2 til at være.

Påvirkning fra andre faktorer

Jeg har spurgt til informanternes alder, køn, opvækststed, modersmål, skole og forældres hovederhverv for at finde frem til, om der er holdningsforskelle, som er afhængige af disse faktorer. Der viste sig

ikke at være nogen statistisk signifikante forskelle i vurderingerne, som kunne siges at korrelere fra nogen af disse baggrundsvariabler. Det tyder på, at informanterne på tværs af aldersmæssige, kønsmæssige, sociale og geografiske skel generelt deler samme underbevidste holdninger til færøsk sprog med henholdsvis mange låneord og mange afløserord.

Testens troværdighed

Formålet med masketesten var at undersøge informanternes underbevidste sprogholdninger. Det er generelt lykkedes. Der er dog tegn i datamaterialet, der tyder på, at nogle har gennemskuet, at testen handlede om sprog. En informant har skrevet i kommentarfeltet om person 4, at "Hun bruger de rigtige færøske ord. De andre bruger mere "danske" ord". En anden skriver om person 2: Oh for the love of god, that's not faroese... Danish everywhere". Der er dog ikke andre kommentarer af den type. Efter testen blev jeg spurgt om, hvad testen gik ud på, og der blev gættet på, at det drejede sig om formidlingsevner. En enkelt spurgte, hvad det "rigtige svar" var på spørgsmålet om personernes uddannelsesniveau. Dette tyder på, at informanterne generelt ikke var fokuserede på personernes sprog.

En vigtig forudsætning for at testen skulle lykkes var, at informanterne ikke kunne gennemskue, at person 2 og 4 var en og samme person. Person 2 og 4 er generelt blevet vurderet forskelligt, og der er derfor næppe grund til at tro, at informanterne har opdaget det. En enkelt kommentar til person 4 trækker i den anden retning: "Hun fortæller meget målrettet. Og hun lyder rigtig meget som Person 2", men informanten har alligevel vurderet 2 og 4 forskelligt.

Efter at jeg har behandlet dataene i SPSS, står det klart, at testresultaterne er signifikante på 1%-niveau. Der er altså meget stor sandsynlighed for, at man ville få de samme resultater, hvis man gentog undersøgelsen.

Alt i alt konkluderer jeg, at mine testresultater er solide og egnede til at drage konklusioner på.

Sammenfattende analyse af masketestens resultater

Jeg sammenfatter her min analyse af masketestens resultater. De viste, at informanterne generelt gav person 4 den mest positive vurdering på alle parametre. Det resultat peger på, at informanternes underbevidste holdning til færøsk med mange afløserord og få danske låneord er meget positiv. Men omvendt kan man ud fra testresultaterne ikke

konkludere, at holdningen til færøsk med mange danske låneord og få færøske afløserord er negativ. Person 2 bliver nemlig vurderet næstmest positivt på alle parametre, undtagen når det kommer til intelligens. Ser man på, hvilke personlighedstræk personerne har scoret højest på, så har person 2 og 4 begge scoret højest på selvsikkerhed og målrettethed. Herefter kommer pålidelighed for person 2 og intelligens for person 4. Det ser altså ud til, at det er i forhold til intelligens, at opfattelserne af person 2 og 4 for alvor adskiller sig fra hinanden. Det er interessant holdt oppe imod, at person 2 også vurderes til at have den næstkorteste uddannelse.

Interessant er det også, at person 1 og 3, altså de mere neutrale versioner, stort set hver gang vurderes mest negativt. Person 1 bliver på alle parametre vurderet mest negativt og person 3 næstmest negativt – undtagen i forhold til intelligens og uddannelsesniveau.

Kigger man på kommentarerne, er de primært negative for person 1 og handler om, at han ikke er god til at læse op. For person 3 drejer det sig om, at han lyder som en journalist eller nyhedsoplæser. De få kommentarer til person 2 handler om, at hun lyder gennemsnitlig og flink. Person 4 bliver af to informanter skudt til at være gymnasielærer. Hun bliver af én informant bedømt til at være 35+ - samme informant har vurderet person 2 til at være 45+.

Kommentarerne kan måske forklare, hvorfor person 1 på alle parametre får den mest negative vurdering, på trods af, at han læser næsten samme tekst op som person 3, der hver gang bliver mere positivt bedømt. Hans oplæsning kommenteres flere gange, og det kan være, at han faktisk er dårlig til at læse op og formidle. I så fald har det i høj grad differentieret ham fra person 3, som må være blevet opfattet som god til at læse op. Han vurderes nemlig til at være journalist og nyhedsoplæser – dvs. én, som er god til at formidle en tekst.

Da person 2 og 4 er samme person, kan den forskellige vurdering kun skyldes én ting, nemlig den forskellige sprogbrug. Ud fra kommentarerne er det svært at sige, hvad der ligger til grund for, at informanterne opfatter tale med henholdsvis mange afløserord og mange låneord forskelligt. Man kan pege på, at person 4 vurderes til at være gymnasielærer, hvilket er en stilling, der følger efter en lang uddannelse, og at person 2 bedømmes som gennemsnitlig. Man kan altså forestille sig, at informanterne forbinder færøsk med mange afløserord med lange uddannelser og færøsk med mange låneord med noget mere ”gennemsnitligt”. Det ville stemme godt overens med vurderingen af person 2 som markant mindre intelligent end person 4.

Desuden vurderer en af informanterne person 4 til at være ti år yngre end person 2. Dette kan måske skyldes, at brug af låneord forbindes med en lidt ældre generation og at brug af afløserord forbindes med en lidt yngre.

Det er sværere at gennemskue, hvorfor person 2 også vurderes mindre positivt på alle de andre parametre, og hvordan det kan være, at person 3 og 4 vurderes markant mindre positivt end 2 og 4. Et fingerpeg herom kan måske findes i gruppeinterviewene.

Analyse af gruppeinterviews

Formålet med de fire gruppeinterviews, interview A, B, C og D, var at undersøge de unges bevidste sprogholdninger og deres udsagn om egen og andres sprogbrug. Jeg var især interesseret i at finde frem til deres holdning til begrebet ”korrekt færøsk”, til brugen af danske låneord i færøsk og til brugen af færøske afløserord. Jeg analyserer her interviewpersonernes udsagn om deres egne holdninger.

Personernes kaldenavne korresponderer med det interview, som de medvirkede i, dvs. at citater fra f.eks. A1 stammer fra interview A.

Holdninger til korrekt færøsk

Interviewpersonerne udtrykker forskellige holdninger til begrebet ”korrekt færøsk”. Nogle har en normativ indstilling til det og henviser til ordbogens og sprognævnets retningslinjer. Én siger, at den måde, man snakkede på før i tiden, er den mest rigtige:

30. B3: [...] Hvis man snakker sammen så er det vel lige meget om der kommer lidt danske ord indimellem og sådan noget men hvis du bliver interviewet i fjernsynet eller i det offentlige eller skal skrive noget så synes jeg det skal være så perfekt færøsk som overhovedet muligt.

31. M: Og perfekt færøsk er...?

32. B3: Det er sådan det står i den færøske ordbog det færøske mål.

33. B2: De gamle ord.

6. C1: [...] I think following their [det færøske sprognævns] guidelines is a very good way to define correct faroese. But I do think that language is flexible and it is manmade so a few blunders are to be forgiven and it is still correct especially if you are just writing informally.

7. M: Som sms for eksempel?

8. C1: Yeah or chatting or if you are just talking to someone.

I de to uddrag kan man, ud over de to interviewpersoners beskrivelser af korrekt færøsk, også læse, at der er tidspunkter, hvor det er vigtigere at tale korrekt end andre tidspunkter. I uformelle, private situationer er det mere tilladt at bruge danske låneord.

Nogle af interviewpersonerne har en mindre snæver beskrivelse af korrekt færøsk. I de følgende uddrag siger C3 og C2, at det vigtigste er, at man kan kommunikere klart, men C2 antyder, at det ikke nødvendigvis er accepteret sprogbrug, bare fordi det er forståeligt.

9. C3: Man skal bare være tydelig synes jeg.

10. C2: Hvis man bare får beskeden frem så er det ikke vigtigt hvordan man snakker det. Altså jeg kan ligeså godt snakke dansk i timerne og folk ville forstå mig og der var nogen der ville synes det var forkert [...]

I det næste uddrag beskriver D1 og D2 korrekt færøsk på grundlag af forholdet til dansk – jo færre danske indslag sproget indeholder, desto mere færøsk er det. Det er interessant, da dansk eller danske låneord på dette tidspunkt i interviewet slet ikke er blevet nævnt. Når D1 og D2 i beskrivelsen af korrekt færøsk alligevel bruger danske låneord som en målestok for, hvor færøsk sproget er, viser det en klar opfattelse hos disse informanter af, at danske låneord ikke er en del af korrekt færøsk sprogbrug. Samtidig viser det, at danske låneord i sproget er blevet tematiseret i informanternes dagligdag. De er ikke i tvivl om, at danske låneord har noget at gøre med, hvor færøsk sproget er.

4. D1: Så længe det er færøsk og ikke dansk så er det færøsk.

5. D2: Ja.

6. M: Hvordan kan man beskrive det når det lyder mest rigtigt?

7. D1: Ikke dansk.

8. D2: Færingar bruger ofte lidt danske ord indimellem. Og det er ikke færøsk.

I de næste uddrag af interviewene ses opfattelser af, hvilke personer der taler mest korrekt færøsk.

16. A1: [...] Det er måske de højere uddannede mennesker som taler mest færøsk kan jeg forestille mig. Advokater og læger og...

19. C1: [...] I think it is split because some very well educated well raised people will speak perfect faroese because they care about it a lot but some educated people especially if they have gone to Denmark to study will just not care as much about the language and they will mix a lot of danish into it. So I think it's split around.

[...]

21. C1: I think young children especially young children speak a lot of correct faroese because they have been raised on new childrens books [...] And therefore if you go back in generations noone said "tyrla" [helikopter] instead of "helicopter" and "leyva" [løve] instead of "løve". But now just through childrens books and programs in the television children do a lot better faroese.

Både A1 og C1 giver udtryk for, at det muligvis er de højtuddannede, der taler mest korrekt færøsk. C1 nuancerer billedet af, at det er de højst uddannede, der taler mest rigtigt, ved at gøre opmærksom på, at mange af de højtuddannede har taget deres uddannelse i Danmark og er blevet sprogligt påvirket af deres ophold uden for Færøerne. At han senere nævner små børn som nogle af de bedste sprogbrugere, kan ses som et tegn på hans positive holdning til sprogpolitikken, men ytringen er også et udtryk for, at man har haft held med den færøske sprogpolitik ved at få de yngste færingere til at bruge de færøske afløserord.

I det næste uddrag taler interviewpersonerne om forskellen mellem hvordan fiskere og gymnasielærere taler:

16. D1: Fiskerne snakker meget mere dansk [griner]. (17. D2: Ja) Ja det gør de. Og engelske ord indimellem.

17. D2: Man kan også høre forskel på matematiske lærere og sproglige. Fordi de sproglige de taler rigtigt færøsk. Altså dem som har færøsk. Og de matematiske taler lidt dansk indimellem.

18. M: Hvad synes I lyder bedst?

19. D2: Færøsk.

Ud over at sige, at interviewpersonerne synes, at de sproglige gymnasielærere taler "rigtigt færøsk", siger uddraget også noget om, at de, der arbejder med sproget – sproglærerne – går op i at tale såkaldt korrekt færøsk, mens de, der i deres fag nærmere har sproget som et værktøj, går mere op i at kommunikere end at tale korrekt.

Følgende uddrag viser tegn på, at der blandt færingere er konsensus om, at man gerne må rette hinandens sproglige "fejl".

26. C3: Jeg synes også det er mere normalt at folk retter på en hvis man siger noget forkert på færøsk. Jeg bliver rigtigt ofte rettet specielt derhjemme men også hvis jeg er med vennerne eller et eller andet. Hvis jeg siger noget forkert, det kunne være måden man bendar [bøjer], ja bøjer ordene på så retter de det for mig. Det er ikke rigtig noget jeg tænker over men det sker alligevel.
27. M: Så det er dine forældre og dine venner?
28. C3: Ja. Det er meget almindeligt for mig at blive rettet på færøsk selvom jeg synes selv jeg taler ret godt [griner].
29. M: Oplever I andre også det?
30. C2: Næh ikke så meget for jeg har altid været god til det færøske sprog sådan med grammatik og sådan noget. Men jeg plejer at rette på min mor for hun er ikke så god til det. Så jeg retter selv for jeg bliver irriteret over fejlene. Men jeg snakker ikke det rigtige færøske sprog med de mange mærkelige ord men sådan noget med at bøje det kan... Men jeg bliver tit rettet på når jeg siger nogle danske ord.

30. M: Er der andre end jeres venner der retter jer?
31. D3: [lavmælt færøsk tale]
32. D2: [oversætter] Det er hende som retter sine venner.
33. M: Hvad med jeres forældre for eksempel?
34. D3: Ja.
35. D2: Nogle gange.

Det forekommer at være almindeligt, at unge færinges bliver rettet på, ikke bare af forældre, men også af jævnaldrende venner. Det tyder på et sprogsamfund, hvor der er en vis enighed om, hvordan sproget burde lyde. Det virker ikke, som om interviewpersonerne ser det som et problem, men nærmere som en nødvendig hjælp, hvilket det næste uddrag også peger på.

51. C2: [...] Det er fint at blive rettet på men det er ikke sådan at man skal blive hånet bare fordi man bruger nogle andre ord.
52. C1: No of course. But I think correcting you would not be the same thing as somehow being disrespectful or anything I mean it's a help it's not to make the person feel uncomfortable it's to help.

På spørgsmålet, om interviewpersonerne tænker over, at de skal bruge korrekt færøsk, er svaret generelt ja, i hvert fald, når det kommer til at skrive. Men igen bliver det tydeligt, at der er situationer, hvor det er særlig vigtigt at tale rigtigt og bruge de rigtige ord:

38. B3: Jeg blev interviewet af radioen forrige sommer. Der måtte man så passe på hvad man sagde (39. B1: Ja) for det var jo hele verden der kunne høre det.
40. B2: Ja og kommer fjernsynet så må du lige passe på hvad du siger [griner].
41. B3: [...] Men da vi snakkede sammen inden interviewet da snakkede vi sammen men under interviewet der talte vi sammen. Den forskel på at snakke og tale... Hvis man snakker sammen så er det ikke så farligt men hvis man taler sammen så skal det være korrekt det du siger (42. B2: Mm-mm [samstemmende]) når alle kan høre det.

B3 understreger her forskellen på at "tale" og at "snakke", hvilket jeg fortolker som at ytre sig henholdsvis formelt eller offentligt på den ene side og uformelt eller privat på den anden side. Han hentyder til, at det kan være "farligt" at bruge ukorrekt sprog i den forkerte situation, ligesom B2 siger, at man skal "passe på", hvad man siger, hvis man skal tale i fjernsynet, dvs. i offentligheden.

31. M: Prøver I selv at tale rigtigt færøsk? Er det noget I tænker over?
32. C3: Nogle gange. Det kommer an på hvem jeg taler med som oftest. Hvis det er mine bedsteforældre eller måske bare mor og far så tænker jeg lidt over det. Men hvis jeg er med vennerne så tænker jeg ikke så meget over det men det er ofte rigtigt alligevel [...]
33. C1: I think it depends upon the situation. If you are talking to friends it's not important to be formal and it's less emphasized. But if you are trying to put yourself in a position of authority like if you are making an argument for a case or if you are talking in class I think it's very important that you use correct faroese. In order to be taken more seriously and to I don't know make your point more valid. (34. C3: Ja.) Because I think if you make mistakes while talking and it's also true in writing you tend to get taken less seriously, because you are making errors. Perhaps not in your arguments but in your presentation of them.
- [...]
36. M: Så hvis man skal fremføre et argument i klassen som du sagde tænker man så over at man ikke skal bruge lige så mange danismer altså danske ord?
37. C2: Det tænker jeg overhovedet ikke over. (38. C3: Det tænker jeg meget over.) [...]

I det foregående uddrag udtrykker både C3 og C1, at vigtigheden af at bruge korrekt sprog afhænger af situationen, og hvem man taler med. C1 mener, at korrekt sprogbrug også har med autoritet at gøre. Man får altså sit budskab bedre igennem og fremstår mere troværdig og seriøs, hvis man bruger korrekt færøsk. C3 tilkendegiver, at han tænker meget over sin sprogbrug i sådanne situationer, mens C2 tydeligvis er mere ligeglad, eller i hvert fald ikke tænker over det.

Holdninger til danske låneord

Cirka halvdelen af interviewpersonerne mener, at færinger generelt bruger for mange låneord. Interviewgruppe A uddyber deres svar i dette uddrag:

37. M: Synes I det lyder værre eller bedre når man bruger mange danske ord?
38. A3: Nej men hvis alle gør det så er det bare lidt sådan.... Men der er mange som ikke ved hvordan man siger det på færøsk egentlig. De dugir [kan] bare sige det på dansk. Så det er ikke så godt.
39. A1: Jeg synes faktisk det lyder lidt unintelligent når man ikke ved hvordan tingene skal siges [...]

A3 finder det problematisk, at mange ikke kender de "rigtige" færøske ord, og ligesom C1 udtrykte i forrige uddrag, mener A1, at det lyder unintelligent at bruge danske låneord. Det er tydeligt, at begge piger opfatter det som en fejl og tegn på uvidenhed, når folk bruger danske låneord, og ikke som udtryk for et bevidst valg. Der er tegn på, at flere af interviewpersonerne opfatter danske låneord i færøsk som sproglige "fejl":

17. B3: [...] de [unge journalister] er fyldt med fejl.
18. M: Hvordan fejl?
19. B3: Ja de bruger både danske og engelske ord i det færøske mål eller det færøske sprog. Det er der mange af de gamle journalister der siger at det hører sig ikke hjemme inden for offentlig kommunikation hvor alle skal høre forskel der skal det være standard.

I uddraget kan man se, at B3 opfatter danske ord i færøsk som fejl, og desuden, at færøsk med låneord ikke er standardsproget. Man må gå ud fra, at standardsprog, efter hans mening, er færøsk uden låneord.

At brugen af låneord handler om intelligens og også om at gide lære de rigtige ord, kommer ligeledes til udtryk i en af C1's ytringer:

2. C1: And I think that shows a bit about intelligence sometimes because you're opinionated about your language and you take the time to care about learning the words that are maybe not as commonly used but still are the correct ones so to speak.

Resten af interviewpersonerne mener ikke, at færinger bruger for mange danske låneord, eller mener ikke, at det er et problem:

59. B1: Nu står Færøerne og Danmark også så tæt. Alt der kommer til landet kommer fra Danmark og alle færinger de har været i Danmark flere gange næsten alle. Så derfor synes jeg ikke det er forkert at bruge danske ord det synes jeg ikke.

60. B2: Nej det er bare de gamle.

61. B1: Ja det er faktisk kun de gamle mennesker der siger: vi skal ikke bruge det der danske.

B1 og B2 mener, at det er forståeligt, at mange færinger bruger danske låneord. Ifølge dem er holdningen til, at danske låneord er forkerte i sproget, noget, der kommer fra den ældre generation. De siger senere, at de heller ikke mener, at de selv bruger for mange danske låneord. Nogenlunde samme holdning udtrykker A2:

42. A2: Jeg synes ikke man bruger mange danske ord jeg synes bare at...
Eller jo vi bruger mange danske ord men det er sådan man kan forstå hinanden.

Selvom der bliver brugt mange danske låneord, så anser hun det for en nødvendighed for at kunne kommunikere med hinanden. Det er på trods af, at hun lige har udtrykt, at det lyder uintelligent at bruge låneord.

Også interviewgruppe D's udsagn viser tegn på, at det kan være svært at undgå at bruge danske låneord. Ydermere viser gruppens svar, at de er bevidste om deres sprog og bevidste om, at de bruger "for mange" danske ord:

43. M: Synes I selv I bruger for mange danske ord når I snakker?

44. D1: Ja [griner].

45. D2: Jeg prøver hver dag at tale mere færøsk end dansk men...

46. M: Så det er noget du tænker over?

47. D2: Jeg tænker over det ja.

48. M: Gør I andre også det?

49. D1: Ja det gør jeg.

50. D3: Ja.

Interviewpersonerne i gruppe C er uenige om svaret på spørgsmålet:

43. M: Så I synes heller ikke selv I bruger for mange danske ord når I snakker?

44. C1: No I always think I use too many because ideally I would not use any because ideally the language would be complete and we would just stick to that.

45. C3: Nej det tror jeg ikke. Ikke endnu i hvert fald.

C1 har en idealforestilling om, hvordan sproget burde være, som han ikke selv mener, han kan leve op til med sin egen sprogbrug. C3 virker til at være tilfreds med sin sprogbrug, men i sit udsagn åbner han muligheden for, at han i fremtiden kunne komme til at bruge for mange danske låneord. Han viser med sit svar, at han godtager præmissen om, at man rent faktisk kan bruge for mange låneord. C2 har tilsyneladende en mere afslappet holdning til danske låneord og bruger selv en del i sit sprog:

37. C2: [...] Det er også fordi at jeg kender ikke halvdelen af de rigtige færøske ord. Så jeg snakker bare med danismer og så kommer jeg altid til at bande indimellem men jeg snakker aldrig sådan rigtigt færøsk. Min mor har så lige – jeg skal til lægen her i dag – givet mig nogle fine ord på færøsk så jeg har skrevet dem alle sammen ned så jeg kan huske dem fordi ellers så siger jeg bare et eller andet på dansk. Så altså jeg tænker overhovedet ikke over det. Jeg skal få det lært på en eller anden måde.

Selvom C2 har en mere liberal holdning til låneord, mener hun alligevel ikke, at hun snakker ”rigtigt færøsk”. Hendes færøske er altså ifølge hende selv ikke lige så korrekt som andre færingers, der i modsætning til hende kender de ”fine ord”, dvs. de færøske afløserord. Igen kan man iagttage, at informanterne mener, at der er situationer, hvor det er vigtigt at tale korrekt – når man er hos lægen, skal man bruge de rigtige ord.

C2 siger, at hun ikke tænker over, at hun skal bruge de rigtige ord, men alligevel mener hun, at hun skal ”få det lært på en eller anden måde”. Hun ønsker altså at ”lære” at tale ”rigtigt” færøsk, muligvis fordi hun ved, at det i visse situationer er en fordel at tale på

den måde, som anses for – og som hun også anser for – at være korrekt.

Samme holdning kan også ses i følgende uddrag, hvor D2 giver udtryk for, at hun gerne vil tale mere færøsk, dvs. bruge færre danske låneord. Verbet ”prøver” og det afsluttende ”men...” tyder på, at det kræver en indsats at ændre sin sprogbrug, og at hun ikke synes, det er nemt.

45. D2: Jeg prøver hver dag at tale mere færøsk end dansk men...

Holdninger til færøske afløserord

Holdningerne til den del af sprogpolitikken, der går ud på at finde færøske afløserord for låneord, er overvejende positive, men flere af interviewpersonerne udtrykker en vis kritik af de nye ord:

58. B3: [...] der er nogle ord der er så færøske at man tør næsten ikke bruge dem så griner folk.

[...]

66. M: Hvad synes I om den færøske sprogpolitik altså det her med at man finder på et nyt færøsk ord i stedet for et dansk eller et engelsk ord?

67. B3: Det synes jeg er meget sjovt. [...] Så er der andre ord der overhovedet ikke kan bruges de er alt for bøvlende og svære at bruge. Så bruger man dansk eller engelsk.

39. A1: [...] på den anden side så er der rigtigt mange færøske ord som man ikke kan sige (40. A3: ja) fordi de er så komplicerede og indviklede at det passer slet ikke til det som vi har... relaterer til de ting som man skal sige.

[...]

46. A1: Det er sådan set okay altså selvfølgelig skal vi have vores eget sprog og alle ordene skal passe til vores mål men de bruger for meget tid og penge på det. Der er så meget andet de kunne lave i stedet.

47. A3: Ja og det er sådan nogle ord som vi aldrig har hørt før og som vi aldrig kommer til at bruge.

48. A1: De er så specielle.

49. A3: Fordi de ligner ikke danske eller engelske ord; dem som vi bruger det ligner ikke dem. Det er indviklede lange ord som vi ikke kommer til at bruge alligevel.

B3's udsagn viser, at selvom man som sprogbruger generelt er positiv over for afløserord, så behøver man ikke godtage alt. Ordene kan også

blive "så færøske", at de bliver opfattet som komiske. Man kan forestille sig, at det forholder sig sådan, hvis man bruger ord, som har meget formel status, i en uformel samtale. Eller hvis man bruger ord, som er lange og meget konstruerede i deres udtryk, og som af samme grund ikke er del af den almindelige sprogbrug.

A1 og A3 er heller ikke negativt indstillede over for ideen med afløserord, men de kritiserer ordene for at være for indviklede og ikke ligne de oprindelige ord; "dem som vi bruger". Uddraget peger på, at de unge færinger lærer låneordene først og derefter ikke kan se en grund til at erstatte dem med nye, færøske ord. Afløserordene er for langt fra deres almindelige sprogbrug til, at det giver mening for dem at bruge dem. A3 nævner, at man aldrig har hørt ordene før. Det samme omtaler C2:

49. C2: Jeg synes det er fint. Vi skal jo have vores eget sprog og vi skal også bevare det gamle sprog. Men så synes jeg heller ikke så skal man ikke blive rettet på hvis man bruger de danske ord for det tager altså tid for en ændring at komme. For eksempel med en "sjúkrasystir" [sygeplejerske] og så lige pludselig hedder det "sjúkrarøktarfrøðingur" altså så ændrer det sig og det skal man lige vænne sig til for jeg vidste overhovedet ikke hvad en "sjúkrarøktarfrøðingur" var.
50. C1: Nej but I think because you are beeing corrected you are learning the words if you weren't corrected you wouldn't learn the words at all.
51. C2: Nejnej det ved jeg godt. Men jeg synes heller ikke at man jo man skal blive rettet på men man skal stadig have lov til at bruge de danske ord fordi der er nogle gange hvor man ikke lige kan vænne sig til nye ord med det samme og man skal lige vænne sig til at de er der. Det er fint at blive rettet på men det er ikke sådan at man skal blive hånet bare fordi man bruger nogle andre ord.

C2 er også overvejende positiv, men udtrykker en kritik af, at man ikke får tid til at vænne sig til ordene og kan blive rettet på, hvis man bruger danske låneord i stedet for færøske afløserord. Hendes udsagn tyder på, at nye færøske afløserord generelt bliver opfattet som de mest korrekte ord. Også selvom det tilsvarende danske låneord er langt mere udbredt i sprogsamfundet, og på trods af, at afløserordet ikke er alment kendt hos en stor del af sprogbrugerne. C1, som er meget positiv over for afløserord, mener, at måden at lære nye ord at kende, er, at sprogbrugere retter på hinanden og gør hinanden opmærksom på de nye ord. Det tyder på at være en generel opfattelse.

Det er dog ikke alle, der deler den holdning. B1 har en mere praktisk tilgang til sproget og mener ikke, at man kan kalde brugen af danske låneord for forkert:

69. B1: De nye ord de er fine men at sige at de er forkerte når du skriver dem hvis nu du skriver for eksempel en "usb-pind" det er der mange der skriver men at sige at "det er forkert" det synes jeg er forkert at sige. (70. B2: Ja) Fordi man har jo også de der internationale ord som for eksempel når du kommer til byen og skal bruge en taxa så leder du selvfølgelig efter et skilt hvor der står taxa på fordi i alle lande i verden der står der "taxa" men her der står der "hýruvognur". [...] Hvorfor ikke bare taxa for det er internationalt.

Hans argumentation om taxaskilte viser, at han mener, at afløserordene kan være upraktiske, fordi man fokuserer på den sprogpoltiske sag, i stedet for at fokusere på at kommunikere klart. Det samme gør sig gældende i C1's udsagn:

52. C1: [...] on new words I think a lot of them are good but sometimes it just goes too far like inventing new faroese terms for medical terms that are established in other countries. For example when there is a word that is shared between most languages then you make a faroese version of it and it complicates a lot of... faglig kommunikation. And I work with computers and the faroese words are not like the other ones and it's a bit confusing. So I think that words that are used just like jargon don't need to be translated that well.

53. C3: Nogle ord behøver man måske ikke at komme op med for jeg synes for eksempel at "sjúkrarøktarfrøðingur" det er langt og det er svært at sige men man kan vænne sig til det men jeg tror ikke vi har haft brug for det ord. Vi har ikke brug for det men der er nogen der siger at vi skal have det her sprog derfor siger vi det.

Uddraget viser, at nogle afløserord opfattes som overflødige og som noget, der komplicerer kommunikationen. C3 siger, at man bruger et afløserord, fordi der er "nogen", der siger, at det er vigtigt. Det viser hendes opfattelse af, at det er andre instanser end sprogbrugerne, der bestemmer over, hvad der er godt og dårligt sprog. Det virker samtidig som et tegn på afmagt over for disse instanser, som man retter sig efter uden at være enig i argumentationen, men blot fordi "der er nogen, der siger, at vi skal".

På spørgsmålet om, hvorvidt de bruger eller prøver at bruge de nye færøske afløserord, svarer en stor del af interviewpersonerne, at de ikke bruger dem eller ikke bruger dem så meget. I følgende uddrag er både C2 og A2's opfattelse, at det er de færreste, der bruger dem:

20. C2: Det kommer jo også an på hvor gammel du er. Altså der er ikke så mange unge på vores alder der går så meget op i færøsk sprog som [C1] gør. Jeg kender en hel masse der snakker virkelig virkelig sådan dansk-færøsk med rigtig mange danismer i. [...]

52. A2: Nej det tror jeg ikke der er nogen der gør eller de fleste gør ikke.
53. A1: Joo jeg kan godt bruge nogle af ordene det kan jeg godt.
54. M: Er det så noget du tænker på at du skal bruge det ord?
55. A1: Ja.
56. M: Er det sådan i særlige situationer?
57. A1: Nej egentlig synes jeg bare det er sjovt at komme med et færøsk ord som ingen ved hvad er. Så kan man lige forklare: ”jamen det er faktisk det her” [griner].

Her ses det også, at det at bruge et færøsk ord, som ens samtalepartner ikke kender, kan være en måde at vise overlegenhed på. At kende og bruge et afløserord kan altså være et magtredskab.

I næste uddrag kan man igen læse, at korrekt færøsk betyder, at man bruger færøske afløserord. Men korrekt færøsk er samtidig ikke nødvendigvis det, ”som alle forstår”. Det er til gengæld færøsk med danske låneord:

54. M: Bruger I selv de nye færøske ord?
[...]
57. C3: Jeg skifter imellem. Jeg tænker ikke så meget over det men nogle gange siger jeg begge dele altså det helt rigtige færøsk og det som alle forstår [griner].

20. C2: Jeg har en veninde der snakker fuldstændig færøsk. Jeg fatter ikke det halve af hvad hun siger jeg forstår slet ikke hvad hun siger.

Der er altså en skillelinje mellem det, som af mange opfattes som det rigtige sprog, og det, som folk bedst forstår.

Alle interviewgrupper er enige om, at det er vigtigt at bevare det færøske sprog. Nogle begrundet det med, at sproget er en vigtig del af den færøske kultur og historie, og at det er specielt, at færøsk er

så lille et sprog og derfor bør bevares. Flere nævner også, at det er nødvendigt at handle i forhold til sproget, da det ellers kan "uddø" og blive erstattet af et større sprog. Men det bliver også flere gange sagt, at sproget bare skal bevares som det er nu:

63. C2: Nej man skal bare blive ved med at bevare det færøske sprog. Hvis vi alle sammen bare begyndte at snakke dansk så ville det bare lige pludselig være væk og så ville vi sådan være et dansk land. Bare på 18 øer og nogle klipper. Så jeg synes bare at man skal bare bevare det og man behøver ikke blive ved med at finde på nye ord for der er nogen der er virkelig virkelig åndssvage.

63. A1: Jeg synes det skulle bevares sådan som det er. Men selvfølgelig skal man også finde på nye ord bare ikke de her helt... de ord som man ikke kan relatere til noget som helst. Det sprog eller det mål som vi har nu det er sådan set okay og det er nok det som man skal bevare mest.

64. A2: Det synes jeg også.

65. A3: Ja.

Interviewpersonerne viser en tilfredshed med sprogets nuværende tilstand og udtrykker samtidig en konservativ holdning til sprogpolitikken – man skal bare bevare det sprog, som der tales på dagens Færøerne. B1 er ikke så bange for ændringer i sproget, men ser det som en forståelig udvikling, at der kommer danske og engelske låneord ind i sproget:

28. B1: Jeg synes at sprog det fornyes hele tiden (29. B2: Ja) og der var sprog for hundrede år siden men sådan snakker man ikke nu. Så vi har vores eget sådan set.

Sammenfattende analyse af gruppeinterviewene

Jeg sammenfatter her min analyse af de fire gruppeinterviews med fokus på interviewpersonernes holdninger til korrekt færøsk, danske låneord og færøske afløserord.

Korrekt færøsk beskrives som det, der står i ordbogen og det, sprognævnet anbefaler. Samtidig giver interviewpersonerne udtryk for, at jo færre danske låneord man bruger, desto mere færøsk er sproget. Andre mener, at det vigtige er at kommunikere klart, og at det ikke er så vigtigt, hvilke ord man bruger. Der er en opfattelse af, at de højest uddannede taler det mest rigtige færøsk. Men der sondres også

mellem de situationer, man befinder sig i, mens man taler. En mere formel eller offentlig situation kræver, at man erstatter eventuelle låneord i sit sprog med færøske afløserord. I uformelle eller private situationer er det ikke så vigtigt at tale korrekt, men det antydes, at nogle færøske afløserord er så usædvanlige, at de virker komiske. Skal man fremstå seriøs og udvise autoritet, er det vigtigt, at man taler ”korrekt” uden danske låneord.

Rettelser af sprogbrug forekommer at være almindelig og forholdsvis accepteret praksis og derudover en måde at lære de nye afløserord at kende på. Det er udtryk for, at alle har en idé om, hvordan sproget burde lyde. Der er en forståelse af, at man bør lære at tale mere færøsk og at der er situationer, hvor det er nødvendigt at kende de færøske afløserord.

Flere af interviewpersonernes siger, at det er udtryk for manglende intelligens og dovenskab at bruge mange låneord. Brugen af låneord bliver opfattet som fejl, og det kan derfor udlægges som udslag af sjusk eller uvidenhed. Andre mener ikke, at det er et problem at bruge mange danske låneord, men at det faktisk er nødvendigt, fordi det er sådan, man bedst kan forstå hinanden.

Interviewpersonerne udtrykker forståelse for de færøske afløserord og er generelt positive, men flere kritiserer dem alligevel for at være indviklede, alt for specielle og for at ligne de tilsvarende låne- eller fremmedord for lidt. Flere siger, at de ikke kender ordene og synes, at de er overflødige eller besværliggør kommunikationen. Det står klart, at der er et færøsk, som er det rigtige, og et færøsk, som alle forstår.

Alle er enige i det vigtige i at bevare færøsk, og flere mener, at det skal bevares, sådan som det er nu uden alt for mange nye afløserord.

Metodekritik

Valget af metode og udformningen af test og interview har implikationer for undersøgelsens resultater. Det er altså muligt, at en anden metodebrug ville have frembragt andre resultater. Det er ligeledes muligt, at mit valg af metode kan give anledning til fejlkonklusioner.

Masketesten kunne måske have givet andre resultater, hvis jeg havde udformet testmaterialet på en anden måde. Det er muligt, at vurderingerne havde været anderledes, hvis jeg havde brugt andre stemmer til oplæsning af teksten. Måske skyldes nedvurderingen af

person 1 og 3, at disse personers oplæsning adskilte sig for meget fra person 2/4's oplæsning. Jeg har i analysen fundet tegn på, at informanterne måske nedvurderede person 1, fordi han var dårlig til at læse op. Nedvurderingen kan måske også skyldes at person 1's oplæsning blev afspillet som den første. Det forklarer dog ikke nedvurderingen af person 3. Det er muligt, at person 2/4 havde en meget behagelig stemme i forhold til person 1 og 3 og at det er grunden til den generelle nedvurdering af dem.

Da kvinder ofte bliver vurderet mere positivt end mænd, kan det også have spillet ind at person 1 og 3 var mænd, mens 2/4 var kvinde. Det kunne derfor have været en fordel, hvis de tre personer havde været af samme køn.

Alt i alt gør det dog ikke den store forskel for konklusionen. Jeg var primært interesseret i, om der var forskel mellem vurderingen af færøsk med mange låneord, person 2, og vurderingen af færøsk med mange afløserord, person 4. Forskellen mellem vurderingen af person 2 og 4 viste sig at være signifikant, og jeg slutter derfor, at metoden er pålidelig, på trods af usikkerheden omkring vurderingen af person 1 og 3.

Jeg er desuden klar over, at min rolle som interviewer kan have påvirket interviewpersonernes udsagn, da jeg som interviewer er med til at bestemme retningen på interviewet. Jeg har forsøgt at minimere min påvirkning af interviewpersonerne ved ikke at stille ledende spørgsmål, ved at begrænse mine kommentarer til deres udsagn og ved så vidt muligt at optræde i en tilbagetrukket rolle.

DISKUSSION

I dette afsnit diskuterer jeg mine analyseresultater i lyset af de præsenterede teorier med henblik på at besvare problemformuleringen. I diskussionen sammenholder jeg min undersøgelse med andre undersøgelser på området, som kan understøtte mine resultater.

Diglossi i det færøske sprogsamfund?

Eksisterer der et diglossisk forhold mellem færøsk med mange afløserord (i det følgende kaldet FA) og færøsk med mange danske låneord (i det følgende kaldet FL)? Umiddelbart virker spørgsmålet malplaceret, for der er tale om det samme sprog, med stort set kun den forskel, at man i det ene tilfælde bruger mange afløserord og i det andet mange låneord. Man kan derfor indvende, at det ikke er præcist at kalde FA og FL for varieteter.

Opdelingen i FA og FL skal imidlertid blot forstås som et redskab til at skabe klarhed over den færøske sprogbrug. Det er en opdeling, som jeg har foretaget til denne undersøgelse, og den er ikke på nogen måde officiel, men er bygget på mine interviewpersoners udsagn. Flere af interviewpersonerne giver udtryk for, at der er to slags færøsk. Én siger, at der er det rigtige færøsk og så det færøsk, som alle kan forstå. Man kan altså tale om, at der findes to slags sprogbrug, der ikke er klart afgrænsede, men som enten karakteriseres ved indholdet af en mængde afløserord og fraværet af låneord i en vis grad, eller det omvendte. I denne undersøgelse er det nyttigt at gruppere de to slags sprogbrug som to varieteter inden for færøsk, for dermed at kunne gøre brug af teorien om diglossi. Ved at gøre brug af denne teori, kan jeg karakterisere den færøske sprogbrug.

For at svare på, om man kan kalde forholdet mellem FA og FL diglossisk, vil jeg sammenholde Fergusons (1959) teori om diglossi med det forhold mellem varieteterne, som er blevet tegnet gennem afhandlingen.

FA kan generelt set betegnes som H, da H er mere prestigefyldt og opfattes som et finere sprog. Denne opfattelse er kommet til udtryk hos flere af interviewpersonerne og underbygges også af masketesten, hvor versionen med flest afløserord vurderes mest positivt på alle parametre. Interviewpersonerne betegner i øvrigt FA som korrekt færøsk. Flere af dem gør opmærksom på, at FL ikke er korrekt færøsk,

selvom det også bliver sagt, at FL er det sprog, som alle forstår. FL kan altså i det lys betegnes som L.

H's status understøttes i teorien af en vigtig litteraturskat. Dette kan ikke på samme måde siges at gælde for FA, da mange af afløserordene er nye ord, som godt nok i mange tilfælde er skabt af gammelt færøsk ordmateriale, men som ikke havde samme semantiske betydning, da de færøske kvad og sagaer blev skabt. Alligevel vil FA af mange blive opfattet som et mere rent og ægte færøsk sprog end FL og derfor også tættere på det "oprindelige" færøsk. Dette kunne bl.a. iagttages hos mine interviewpersoner. Samtidig er der også den islandske faktor. Mange af afløserordene er lånt fra islandsk eller inspireret af islandske ord og afløserord. Den færøske ortografi er udformet, bl.a. så den viser slægtskabet med norrønt og dermed også er en forbindelse tilbage til de islandske sagaer. På den måde kunne det færøske sprogs status som selvstændigt sprog bedre forsvares (Thráinsson 2004, 382-383). Alt i alt kan man måske sige, at færøsk og især FA's status hviler på en vigtig litteraturskat.

Det mest karakteristiske ved diglossi er, at H og L har forskellige anvendelsesområder. Dette giver interviewpersonerne i høj grad også udtryk for. FA nævnes flere gange som mest passende til offentlige og formelle situationer ligesom H, mens FL nævnes som mere acceptabel i private og uformelle situationer.

H bruges ifølge teorien generelt ikke i dagligdags samtale. Om dette gør sig gældende for FA, kan jeg ikke se ud fra mine data. Det kræver en større undersøgelse at finde frem til. Flere af interviewpersonerne siger, at det er i orden at bruge danske låneord i afslappet dagligdagssprog, og et par af dem giver også udtryk for, at nogle afløserord er for ualmindelige til at bruge i en almindelig samtale. Det gælder, enten fordi samtalepartneren ikke kender dem, eller fordi de af en eller anden grund føles akavede. Det tyder på, at FL har mange karakteristika, der gør det til et typisk uformelt dagligdagssprog, mens FA har mange karakteristika, som gør det til et typisk formelt sprog. Dette betyder dog ikke nødvendigvis, at der ikke bruges afløserord i uformel tale eller omvendt.

L læres ifølge teorien som det egentlige modersmål, mens H først rigtig læres i skolen. Jeg har ikke belæg for at sige, at børn lærer danske låneord frem for tilsvarende afløserord i tilegnelsen af færøsk. Det tyder dog på, at der er en tendens til, at man nogle steder i skolesystemet retter på eleverne, hvis de bruger danske låneord i deres skriftsprog (Pauladóttir 2009, 216; Sandøy 2003, 107). Hvor udbredt dette er, kan jeg ikke afgøre.

H er efter teorien standardiseret igennem ordbøger og grammatikker, og det er L ikke. Denne forskel gør sig i nogen grad gældende for FA og FL. Afløserord, selv de yderst sjældne, vil ofte findes i ordbøgerne. Låneord, selv de helt almindelige og hyppige, er ofte ikke medtaget i ordbøgerne. Hvis de er medtaget, vil de typisk være markeret som "talesprog" (Thomsen 2002). Der er dog forskel fra ordbog til ordbog. I 1995 blev der udgivet en dansk-færøsk ordbog (Petersen 1995), som skabte stor debat, bl.a. fordi der var medtaget markant flere låneord, end det tidligere var set (Eysturlið 1996, 15-16). Da låneordene kun er medtaget i ordbøgerne i begrænset omfang, har de fleste ikke en fast staveform.

Mange begreber i samfundet kan betegnes både med et H-ord og et L-ord. Dette passer også med det færøske sprogsamfund, hvor mange begreber både kan betegnes med et afløserord og et låneord. I sprogbrugen viser der sig en stor forskel mellem talesprog og skriftsprog. Jeg har fået et eksempel på dette: når en færøing bliver interviewet til en avis, vil journalisten angiveligt ofte skrive udtalelsen om fra talesprog til skriftsprog, dvs. at danske låneord erstattes af afløserord (Jacobsen, interview). Dette har jeg ikke undersøgt selv, og det kan muligvis variere fra medie til medie. Der er dog ingen tvivl om, at der er mange låneord, som bruges i talesproget, men som ingen ville bruge på skrift, bortset fra i uformelt skriftsprog som det, der bruges i personlige e-mails og sms-beskeder.

Ifølge teorien vil mange tekniske termer desuden kun findes i H. Dette forholder sig ikke sådan i færøsk, måske snarere omvendt. Sprogplanlæggere har forsøgt at danne afløserord for mange faglige termer inden for f.eks. industri og it (Jacobsen 2001, 42), men der er mange, der aldrig slår igennem (Petersen 2010, 48). En af interviewpersonerne, som ellers havde en meget positiv holdning til afløserord, stillede sig kritisk over for at erstatte tekniske termer inden for f.eks. it og medicin med nye færøske ord, da han mente, at det kun skabte forvirring. Den udtalelse tyder på, at mange betegnelser for tekniske termer findes både i FA og FL, men at det af praktiske årsager ofte vil være FL, der bruges.

Det vil alt i alt ikke være præcist at betegne det færøske sprogsamfund som diglossisk. Ikke desto mindre har jeg, især i analysen af interviewene, fundet mange diglossiske karakteristika ved forholdet mellem færøsk med mange afløserord og færøsk med mange låneord. De unge færøingers sprogbrug er i en eller anden grad påvirket af sprogpolitikken på en måde, så deres sprogbrug har fået diglossiske træk.

Supplerende karakteriseringer af færøsk sprogbrug

Da diglossi viser sig ikke at være en helt præcis betegnelse, nævner jeg kort to andre tilgange til forskellene i den færøske sprogbrug. Disse karakteriseringer er dog stadig i tråd med min karakterisering.

Hagström (2005) argumenterer for, at der findes tre stilniveauer i talt færøsk: formal speech, som er karakteriseret ved mange afløserord og få danske låneord; colloquial standard, hvor danske låneord ofte bruges, og hvor nogle afløserord undgås, fordi de føles kunstige; informal speech, hvor næsten alle danske ord kan tilpasses færøsk udtale og bruges i færøsk kontekst (Hagström 2005, 1757-1758).

Thomsen (1992) introducerer begrebet systematisk synonymi til at karakterisere den færøske sprogbrug. Det betegner det forhold, at sprogbrugeren helt automatisk bruger ét ord, et afløserord, i formel sprogbrug og et andet, et låneord, i uformel sprogbrug.

Det sproglige marked i forhold til færøsk

Det diglossiske træk, der kommer tydeligst til udtryk i undersøgelsen, er, at afløserord og låneord har forskellige værdiassocieringer. De unge færinger i interviewene ved, at én sprogbrug er mest passende i nogle situationer, og én mere passende i andre. I formelle situationer vil afløserord f.eks. typisk være mere værd end låneord. Den viden kan kaldes deres sproglige habitus. Habitus er som regel ubevidst viden, men interviewpersonerne virker meget bevidste om denne viden. Det skyldes sandsynligvis det store fokus på sprog, der er på Færøerne. Man kan dog sagtens forestille sig, at interviewpersonerne bruger denne viden ubevidst, når de i det daglige taler og skriver spontant.

Hvem har magten til at bestemme lovene for prisdannelse på det ”færøske sproglige marked”, dvs. hvem har størst sproglig kapital? Det vil variere fra situation til situation, men generelt er det den sprogbruger, der er i stand til at producere det rette sprog på det rette tidspunkt. Det vil altså sige, at han eller hun, som forstår at benytte en sprogbrug med afløserord i formelle, offentlige situationer, og en sprogbrug med låneord i uformelle, private situationer har stor sproglig kapital. Det kræver, at man kender ordene, deres grammatik og betydning og kan afkode hvilke situationer, der kræver hvilken sprogbrug. Det betyder, at nogle sprogbrugere stort set altid vil have større sproglig kapital end andre, fordi de kender afløserordene og kan

bruge dem. For selvom låneordene er mere passende i nogle situationer, så er der blandt interviewpersonerne en klar holdning om, at korrekt færøsk er færøsk med afløserord. Så i situationer, hvor færøsk med mange låneord er det mest velegnede, vil sprogbrugerne vide, at de ikke taler helt korrekt færøsk.

Færøsk med mange afløserord er en magtfuld sprogbrug. Det kommer f.eks. til udtryk i en af interviewpersonernes udsagn om, at argumenter vejer tungere, hvis man taler uden at bruge låneord. Det viser sig også i en af interviewpersonernes udtalelse om, at hun nogle gange bruger afløserord, fordi hun synes, det er sjovt at bruge ord, som samtalepartneren ikke kender og derefter forklare det for denne. Sprogbrugen er altså en måde, hvorpå man kan fremstå overlegen over for andre sprogbrugere.

Flere af interviewpersonerne mener også, at det er tegn på manglende intelligens, hvis man bruger danske låneord, fordi det viser, at man ikke kender de korrekte ord. Færinger, der siger, at de ikke kan tale færøsk, fordi de ikke kender afløserordene (Petersen 2010, 47), ligger under for mere magtfulde sprogbrugere. Selvom de har færøsk som modersmål og kommunikerer på færøsk uden problemer, vil de på et marked, hvor reglerne for prisdannelse bestemmes af sprogbrugere med kendskab til afløserord, ikke besidde sproglig kapital.

Det er disse mere magtfulde sprogbrugere, der bestemmer, hvilket sprog der er mest korrekt i situationen, og derfor f.eks. også har ret til at korrigerer andre sprogbrugere og gøre dem opmærksom på deres "fejl". Dermed understreger de magtfulde deres magt på det sproglige marked og cementerer på den måde også sprogpolitikken. Man kan se det som en vekselvirkning mellem sprogbruger og de aktanter, der definerer det gode sprog, sprogplanlæggere. Sprogbruger får magt ved at reproducere det "korrekte" sprog, og sprogplanlæggere får magt i kraft af reproduktionen af det "korrekte" sprog.

De underbevidste sprogholdninger, der kom til udtryk i masketestens resultater, viser, at man muligvis kan opnå større udbytte ved at bruge mange afløserord, eftersom person 4 vurderes mest positivt på alle parametre. Dette er også helt i tråd med Bourdieus teori.

Ud over at der i masketestens resultater tegner sig en tendens til, at man vurderer personer, der taler færøsk med mange afløserord, mere positivt end andre, viser der sig også en anden tendens. Den er, at hvis man taler færøsk med mange danske låneord eller med mange

afløserord, så bliver man vurderet mere positivt, end hvis man taler et mere neutralt færøsk – undtagen når det kommer til intelligens. Det er interessant, for hvorfor er der så klar en tendens til at vurdere person 2 mere positivt end person 1 og 3? Dette kunne måske tyde på, at selvom en sprogbrug med mange afløserord vurderes allermest positivt, så er det næstvigtigste for en positiv vurdering, at sprogbrugen skiller sig ud fra normalen. Person 2 og 4 er sprogligt ret forskellige, mens person 1 og 3 er mere neutrale. Måske kan den forskellige vurdering grunde i, at det vurderes mest positivt at have en sprogbrug, der skiller sig ud fra mængden. En stor koncentration af danske låneord i en persons sprog, kan måske tyde på, at personen har boet mange år i Danmark eller i hvert fald har sin opmærksomhed rettet mod Danmark. Om der blandt færinger generelt er prestige forbundet med Danmark, og dette derfor kan være en forklaring på den mere positive vurdering, kan min undersøgelse ikke give svar på.

Én af interviewpersonerne nævner, at det er svært at sige, hvem der taler mest korrekt færøsk, fordi højtuddannede typisk vil bekymre sig om sproget og derfor tale korrekt færøsk. Samtidig er mange uddannede i Danmark, og pga. deres ophold der vil de ikke bekymre sig så meget om sproget, men bruge mange låneord. Dette udsagn kunne tyde på, at det at bruge mange låneord kan være forbundet med uddannelse og ophold i Danmark.

På den anden side viser masketestens resultater ret tydeligt, at person 2 netop i spørgsmålet om intelligens bliver vurderet mere negativt. Dertil kommer, at person 2 også vurderes til at have det næstlaveste uddannelsesniveau af de fire personer. Disse resultater passer dårligt med billedet af den veluddannede færing, der er hjemvendt fra Danmark med en masse låneord i sproget. Resultaterne stemmer måske bedre overens med nogle af interviewpersonernes udsagn om, at fiskere bruger flere danske låneord end gymnasielærere.

Billedet er komplekst, og tendensen kan ikke udelukkende forklares med mine undersøgelsesresultater. Et forsigtigt tilløb til en forklaring er, at det kan være positivt at skille sig ud sprogligt og at en stor koncentration af låneord i sproget kan give indtryk af, at sprogbrugeren har en mere afslappet og liberal tilgang til sit sprog. Dette kan yderligere være et tegn på, at sprogbrugeren er orienteret mod verden uden for Færøerne og vender sig væk fra det mere traditionelle, hvilket af nogle kunne opfattes som et positivt træk. Denne forklaring er dog kun et gæt. Forskellen i vurderingen kan også skyldes, at jeg har udformet testen uhensigtsmæssigt, hvilket jeg kom ind på i min metodekritik.

Purismens påvirkning i det færøske sprogsamfund

Er det færøske sprogsamfund påvirket af purismen, sådan som Thomas (1991) beskriver, et typisk puristisk sprogsamfund? Purismen har været det bærende princip for den færøske sprogpolitik i de seneste hundrede års tid, og der kan derfor ikke være tvivl om, at den har påvirket både sprog og sprogbrugere i en eller anden grad.

Sproget er især påvirket på den måde, at der nu eksisterer mange afløserord. Nogle af dem er indgået helt i sproget og har erstattet et låneord, eller eksisterer side om side med dette. Andre findes kun i ordbøger og har aldrig fundet almen udbredelse, eller de bruges kun i meget formelt sprog (Hagström 2005, 1757). Blandt interviewpersonerne er der generelt en positiv holdning til afløserordene, som bliver betragtet som korrekt færøsk og som mere færøske end låneordene. Men flere kritiserer dem også for at være besværlige at lære og at bruge. Afløserordene bliver også kritiseret for at besværliggøre kommunikationen, når man ikke kender dem. F.eks. inden for it, når tingene hedder noget helt andet end de fleste andre steder i verden.

Afløserordene kan sammen med låneordene give sprogbrugerne mulighed for at variere deres sprog. At dømme ud fra mine undersøgelsesresultater har dette forhold dog også ført til stilistiske registre i sproget, forstået på den måde, at man typisk bruger flere afløserord i offentlige og formelle situationer og flere låneord i private og uformelle situationer. At afløserordene bruges i de formelle situationer, skyldes ifølge interviewpersonernes udsagn, at de er de korrekte færøske ord, og at de er ordene, som man bør bruge for at tale helt korrekt.

Den sproglige bevidsthed hos de unge færinger i min undersøgelse er også påvirket af purismen, sådan som Thomas beskriver det. Ifølge ham vil purismen gøre sprogbrugerne bevidste om sproget og give dem et værdisæt til at regulere og vurdere deres egen og andres sprogbrug. Dette ses i høj grad i interviewene, hvor interviewpersonerne med al tydelighed viser, at de ikke er i tvivl om, hvad det korrekte færøske sprog er, og at de burde undgå låneordene for dermed at tale mere korrekt. De er altså bevidste om, at de "begår fejl", når de bruger låneord, og den puristiske sproglige bevidsthed fungerer som en slags selvcensur.

Den puristiske bevidsthed kommer også til udtryk derved, at flere af interviewpersonerne siger, at deres sprogbrug bliver påtalt

eller rettet på af folk i deres nærmeste omgangskreds. Én giver ligefrem udtryk for, at man kan blive hånet for at bruge danske låneord. Flere siger, at de også selv retter på andre, og det virker som om, at det er acceptabelt at rette på hinanden, hvis man bruger låneord.

Det er ligeledes purismens påvirkning af den sproglige bevidsthed, der får sprogbrugere til at fravælge låneord eller i hvert fald til at opfatte dem som forkerte og ufærøske. Også i tilfælde, hvor låneordet har været i sproget i lang tid. Afløserord opfattes af interviewpersonerne som mere korrekte, selvom sprogbrugerne måske ikke kender ordene eller kun bruger dem sjældent.

I et sprogsamfund med diglossi vil purisme, ifølge Thomas (1991, 131), forsinke og forhindre arbejdet med at komme væk fra denne tilstand. Da jeg mener at have fundet diglossiske træk i det færøske sprogsamfund, vil dette også gælde for færøsk. Også afstanden mellem det talte og det skrevne færøsk medvirker purismen til at gøre større.

Resultaterne sammenholdt med lignende undersøgelser

Der er gennemført flere undersøgelser, der omhandler færingers brug af og holdninger til låneord og afløserord. Jeg gennemgår i det følgende resultaterne fra disse undersøgelser og sammenligner med resultaterne fra min egen undersøgelse.

Clausén

Clauséns (1978) undersøgelse omhandler nye ord i færøsk, både afløserord og fremmedord, derunder brug af og holdninger til afløserord. Undersøgelsen er over 30 år gammel, men resultaterne er alligevel interessante sammenholdt med mine undersøgelser. I interviews med 25 forskellige færinger finder hun frem til, at:

[f]lera av de tillfrågade personerna [...] använder de främmande varianterna i dagligt tal med folk i allmänhet, medan de reserverar de inhemska motsvarigheterna för mera formella sammanhang (Clausén 1978, 135).

Altså samme tendens, som viser sig i mine interviews. Desuden konkluderer hun, at sprogbrugerens valg af enten et afløserord eller et låneord ikke hænger sammen med sprogbrugerens alder, uddannelse eller bosted. I analysen af min masketest kunne jeg heller ikke finde

sammenhænge mellem holdninger og social baggrund. Clausén mener, at det afgørende i stedet er sprogbrugerens principielle holdning til sproget, og hun deler sprogbrugere op i purister, nationalist, pragmatikere og internationalister. Purister benævner hun de sprogbrugere, som siger, at de foretrækker afløserord og færøske arveord frem for fremmedord og låneord, og som også kender og forstår de færøske afløserord. Nationalister er de sprogbrugere, som ikke nødvendigvis kræver, at sproget er frit for fremmede ord, men som mener, at man bør stræbe mod dette. Pragmatikere kalder hun dem, som mener, at det ord, der er mest hensigtsmæssigt, skal bruges, lige meget om det er et fremmedord eller et afløserord. Internationalister er de sprogbrugere, som afviser alle afløserord.

Opdelingen er interessant, og i mine gruppeinterviews udviser interviewpersonerne også forskellige principielle holdninger til sprog, som man måske kunne fortolke ind i de fire kategorier. Men selvom der lader til at være forskel på interviewpersonernes holdninger til afløserord og låneord, tyder det alligevel på, at langt de fleste af dem grundlæggende opfatter afløserordene som de mest korrekte ord. Det stemmer godt overens med masketesten, som viser, at der er en tendens blandt informanterne til at vurdere færøsk med mange afløserord mest positivt. Jeg mener altså ikke, at jeg kan dele interviewpersonerne op i Clauséns kategorier, da næsten alle giver udtryk for samme grundlæggende holdning om, at afløserord er mere korrekte end låneord. Derudover mener jeg ikke, at Clauséns kriterier for at dele sine interviewpersoner op i kategorier er hensigtsmæssige. F.eks. er puristerne dem, der i interviewet har tilkendegivet, at de foretrækker afløserord i mere end 30 af tilfældene, og internationalisterne er dem, der foretrækker afløserord i mindre end 14 af tilfældene. For at foretage en sådan opdeling mener jeg, at man skal bruge en del flere oplysninger om personernes sprogholdninger.

Steintún og Jacobsen

Denne undersøgelse (Steintún 1992), som er foretaget af to færøske studerende i audiologopædi, har brugen af låneord og afløserord som fokus. Ti yngre færøske informanter fik en række danske sætninger, som de skulle oversætte til færøsk. Sætningerne skulle oversættes to gange. Anden gang fik informanterne besked på at tænke sig godt om, før de oversatte. Resultatet var, at informanterne i første oversættelse primært brugte danske låneord, 82 %, mens de brugte en del flere færøske afløserord i anden oversættelse, hvor de danske låneord udgjorde knap 57 %. Steintún og Jacobsen konkluderer, at man bruger

danske låneord i spontan sprogbrug og færøske afløserord, når man får tid til at overveje ordvalget.

Resultatet er interessant. For det første tegner det et billede af, at de danske låneord i mange tilfælde vil være mere almindelige i sproget, siden de åbenbart hører til den spontane sprogbrug. Dette kunne dog også skyldes, at informanterne er påvirkede af de danske ord i den sætning, som de skal oversætte. Det er yderligere interessant, at en stor del af informanterne vælger et afløserord i anden omgang, når de får at vide, at de skal tænke sig godt om. Det tyder på, at deres sproglige bevidsthed om, hvad der er korrekt sprogbrug, på nogle punkter står i kontrast til deres spontane sprogbrug. Resultatet peger dog også på, at mange ikke kender eller sjældent bruger de færøske afløserord, siden over halvdelen af informanterne stadig valgte det danske låneord i anden oversættelse.

Denne undersøgelse viser en tendens, som understøtter mine resultater, nemlig at danske låneord typisk hører til i det dagligdags, spontane sprog, og at afløserordene typisk opfattes som de korrekte ord. Samtidig understreger det mine interviewpersoners kritik af afløserordene, eftersom over halvdelen af informanterne i denne undersøgelse ikke bruger dem i den anden oversættelse, sandsynligvis fordi de ikke kender dem, eller ikke anser dem for del af almindelig sprogbrug. Undersøgelsen er næsten 20 år gammel, men overordnet er den sproglige situation tilsyneladende ikke ændret meget.

Holm

Holms undersøgelse (1993) drejer sig primært om sprogholdninger hos færøske gymnasieskoleelever. En del af resultaterne af denne undersøgelse er relevante for min undersøgelse.

Hun undersøgte emnet bl.a. ved hjælp af et spørgeskema og gruppediskussioner med et udvalg af eleverne. Begge steder tilkendegav eleverne en meget positiv holdning til færøsk, men på trods af at færøsk er deres modersmål, vurderer størstedelen af eleverne kun deres egne færøskkompetencer til "good" eller "average", på en skala fra "very good" til "poor". Godt 17 % svarer, at deres mundtlige kompetencer er "very good", og godt 10 % svarer, at deres skriftlige kompetencer er "very good" (Holm 1993, 27). At elevernes vurderinger ikke er mere positive, forklarer Holm således:

The fact that they rated themselves the way they did implies that they are influenced by a view of 'Faroese' as

some kind of an ideal that they cannot live up to or reach (1993, 30).

Denne tendens til at se ”rigtigt færøsk” som et ideal, der er svært at nå, ses også flere steder hos mine interviewpersoner. Holm forklarer elevernes manglende selvtillid til egne sproglige kompetencer som en konsekvens af, at normerne, der er blevet sat for færøsk i f.eks. skolerne, er for urealistiske. Hun mener, at de, der er involveret i sprogplanlægning, sammen med undervisere i skolesystemet, har bidraget til at skabe det idealiserede billede af sproget, som eleverne udviser (Holm 1993, 34). Dette mener jeg også, der er tegn på i mine interviews, hvor et par af interviewpersonerne henviser til sprognævnets retningslinjer for korrekt sprog som en fornuftig måde at fastlægge korrekt færøsk på. En anden interviewperson taler om, at der er ”nogen”, der siger, at man skal bruge afløserord, og derfor gør man det. Disse ”nogen” kunne være sprognævnet, sprogforskere, undervisere og andre, der udtaler sig om sprog i offentlige sammenhænge.

Jacobsen

Jacobsens afhandling (2008) er en del af MIN-projektet. Formålet med afhandlingen er at udforske de holdninger til engelske importord, afløserord og sprogpolitik, der kom frem i MIN-projektets holdningsundersøgelser. Selvom undersøgelsen handler om engelske importord, mener jeg alligevel, at den kan medvirke til at underbygge mine resultater.

Jacobsen finder frem til, at der generelt er stor opbakning til den puristiske sprogpolitik blandt informanterne. Informanternes svar står imidlertid ofte i modsætning til hinanden. F.eks. er en informant positiv over for afløserord, men giver også, som svar på et spørgsmål om konkret sprogbrug, udtryk for at bruge importord i mange tilfælde. Jacobsen tolker de modsigende udsagn som refleksioner på to forskellige niveauer – et idealistisk, der handler om, hvordan man burde bruge sproget, og et pragmatisk, der handler om, hvordan kommunikationen fungerer bedst (2008, 301).

Man siger altså ét, men gør noget andet. Det er muligvis det samme, der gør sig gældende i Steintún og Jacobsens (1992) undersøgelse, når deres informanter vælger et låneord i første oversættelse og et afløserord i anden. Konflikten mellem det idealistiske og det pragmatisk ses også hos flere af mine interviewpersoner, der f.eks. mener, at det lyder uintelligent at bruge

låneord, men at det samtidig er den bedst egnede måde at kommunikere på. Jacobsen konkluderer, at jo mindre informanterne er bevidste om, hvad intentionen med spørgsmålet er, desto mere kritiske er de over for purismen (2008, 317).

Jacobsen finder også frem til, at der er en tendens til, at færingers med akademiske uddannelser har en mere pragmatisk og liberal holdning til sprogpolitikken, og at folk med begrænset uddannelse er mere positive over for purisme. Han finder det sandsynligt, at purismen med tiden vil blive svækket, hvis den bliver forbundet med lav social status (Jacobsen 2008, 308).

Knudsen

Denne studie (Knudsen 2010) spørger til, om den nuværende sprogpolitik på Færøerne er den bedst egnede i forhold til at bevare færøsk som et levende sprog. Ved at sammenligne sin undersøgelse af 12-13-årige færøske skoleelevers sprogbrug med den aktuelle færøske sprogpolitik kommer Knudsen frem til en kritik af sprogpolitikken. Hovedelementet i undersøgelsen er et spørgeskema, hvor eleverne bl.a. svarer på, hvornår de bruger henholdsvis færøsk, dansk og engelsk. Resultatet af den del af undersøgelsen er, at eleverne er positive over for færøsk og finder sproget vigtigt, men at de i øvrigt er udsat for og bruger alle tre sprog i mange forskellige dagligdags situationer. Knudsen (2010, 142) konkluderer, at Færøerne er et tosproget samfund med engelsk som vigtigt fremmedsprog. Dette forhold mener hun, at sprognævnet overser eller ignorerer ved at føre en puristisk sprogpolitik, der bunder i en nationalistisk ideologi. Det har skabt en konflikt mellem på den ene side en puristisk bevægelse, der vil kontrollere sproget, og på den anden side et flersproget samfund.

Ifølge Knudsen er det nødvendigt for Færøerne at opretholde flersprogethed. På den måde kan man bevare sproglig kapital på Færøerne, hvor både færøsk, dansk og engelsk er vigtige sprog, såvel som i et globalt perspektiv, hvor engelsk er et vigtigt sprog. Hun slutter, at en puristisk sprogpolitik derfor faktisk er ineffektiv i forhold til at bevare færøsk, da den forhindrer den fulde udnyttelse af den flersprogede kompetence:

conservative corpus planning is not sufficient for maintaining and developing a demographically small language, and maintaining speakers also in the future (Knudsen 2010, 143).

Hun argumenterer for, at der nu og i fremtiden er høje krav til de sproglige kompetencer. Kan færøsk som sprog ikke opfylde sprogbrugernes behov, vil sproget med tiden måske miste brugere.

Hvordan påvirker sprogpolitikken sprogbrugen?

Den del af den færøske sprogpolitik, som drejer sig om at finde på nye ord til erstatning for f.eks. danske låneord, har ifølge min undersøgelse ført til diglossiske træk i sprogbrugen blandt yngre færinger. Dette ses derved, at der er stor afstand mellem det talte og det skrevne sprog, eller rettere mellem det uformelle og det formelle sprog.

Det virker som om, at interviewpersonerne i det daglige stort set taler, som de har lyst til. På den måde kan man sige, at sprogpolitikens påvirkning af den uformelle sprogbrug nok er begrænset til, at personerne bruger de afløserord, der er blevet en del af det dagligdags sprog og er alment udbredt. Disse ord ville de sandsynligvis ikke have kendt eller brugt, hvis ikke sprogpolitikken havde været puristisk. Sprogpolitikens påvirkning ses imidlertid derpå, at flere af interviewpersonerne giver udtryk for en fornemmelse af, at de bruger for mange danske låneord, og mener, at de bør gøre en indsats for at tale mere færøsk. Her ses purismens påvirkning af den sproglige bevidsthed, som Thomas (1991) omtaler. Sprogbrugerne har en forestilling om et korrekt færøsk, som det forekommer umuligt at nå. Jeg tilslutter mig her Holms (1993) forklaring på de meget høje krav, som de unge færinger har til deres egen sprogbrug. Det må skyldes urealistiske sproglige normer hos dem, der har med sprogplanlægning at gøre, og hos dem, der udfører sprogpolitikken, f.eks. undervisere. Der synes at være en overdreven optimistisk opfattelse af, hvor meget man kan påvirke den sproglige udvikling, uden at det samtidig går ud over forholdet mellem skrift og tale, formelt og uformelt sprog.

Et par af interviewpersonerne giver udtryk for, at det er nødvendigt at bruge låneord for at kunne forstå hinanden, og én siger, at hun slet ikke kan forstå sin veninde, der taler "helt færøsk". Det er enten et tegn på, at sprognævnet og andre instanser ikke får formidlet de nye ord og deres betydning helt ud til alle, eller at der er for mange nye ord, så befolkningen i nogle tilfælde ikke kan nå at følge med.

Hvordan påvirker sprogpolitikken sprogholdningerne?

Interviewpersonerne udviser en overvejende positiv holdning til afløserord. Deres uddybende forklaringer går på, at Færøerne skal have deres eget sprog, for ellers kunne det ligeså godt hedde Danmark, og at sproget kan uddø, hvis ikke man aktivt gør noget for at bevare det. Udsagnene viser for det første en meget positiv holdning til færøsk. Sproget er en del af de unges identitet og bliver opfattet som en grundlæggende betingelse for Færøernes eksistens.

Det viser for det andet også, at sprogpolitikken har påvirket de unges opfattelse af, hvad der skal til for at bevare færøsk som sprog. For selvom de overvejende er positive over for idéen om at danne afløserord, kritiserer de samtidig de konkrete ord. Flere siger, at de ikke bruger dem, at de ikke kender dem, og én har en opfattelse af, at der ikke er nogen, eller at det i hvert fald er de færreste færinger, der bruger dem. Disse dobbelte holdninger kan siges at være udtryk for det, Jacobsen (2008) kalder henholdsvis et idealistisk og et pragmatisk refleksionsniveau. De unge færingers sproglige bevidsthed er i en eller anden grad påvirket af den puristiske sprogpolitik, men samtidig er de sprogbrugere i en verden, der er fuld af danske og engelske ord, og hvor det kan forekomme svært at kommunikere uden at bruge dem.

Holdningerne til låneordene er også dobbelte. Flere af interviewpersonerne siger, at låneord i sproget er fejl, som man gerne må påpege i andre sprogbrugeres sprog, og at det lyder uintelligent, når man ikke ved, hvad ordene "rigtigt" hedder. Dette står i kontrast til, at personerne selv siger, at de bruger låneord, og mener, at det er nødvendigt for kommunikationen.

De meget positive vurderinger af færøsk med mange afløserord, der viste sig i analysen af informanternes underbevidste sprogholdninger, bunder måske også i en idealistisk forestilling om sproget. De unge færinger har – i skolen, igennem radio og tv, i kirken, i forbindelse med offentlige instanser (Sandøy 2003, 107) og i ordbøger – lært, at afløserord er korrekt færøsk. Der er altså ingen af dem, der er i tvivl om, hvordan korrekt færøsk lyder, og der er derfor stor sandsynlighed for, at de forbinder netop denne sprogbrug med deres nationale identitet. I så fald er afløserord altså ikke bare et symbol på korrekt færøsk, men også "ægte" færøsk, dvs. et sprog, der har at gøre med landets historie, kultur og natur. Forholder det sig sådan, må man sige, at informanternes underbevidste sprogholdninger også viser tegn på at være påvirket af sprogpolitikken.

Når masketesten viser en tendens til at vurdere færøsk med mange danske låneord lavt på intelligensskalaen og i forhold til uddannelseslængde, kan dette være et udtryk for erfaring: informanterne har oplevet mange personer, der havde kort uddannelse, eller som de betragtede som mindre intelligente, bruge mange låneord. Eller det kan være et udtryk for, at de er påvirkede af normerne i sprogpolitikken: lærere og andre udøvere af praktisk sprogpolitik har korrigeret dem, hvis de har brugt låneord. Låneord er derfor blevet betragtet som en fejl og altså et udtryk for manglende intelligens.

Virker sprogpolitikken efter hensigten?

Sprogpolitikken bliver især reguleret fra det færøske sprognævns side. I vedtægterne for sprognævnet står det som første punkt, at sprognævnets erklærede hensigt er at arbejde for bevarelsen og udviklingen af det færøske sprog (Det Færøske Sprognævn 2011). Men er en puristisk sprogpolitik velegnet til at bevare og udvikle færøsk?

I en forstand er sprogpolitikken vellykket. Færøsk er et stærkt sprog, som bruges i alle domæner af samfundet. Sprogpolitikken har været effektiv i forhold til at få udbredt brugen af færøsk i løbet af relativt få årtier, og den har tydeligvis også gjort befolkningen bevidst om og interesseret i sit eget sprog, hvilket Thomas (1991, 182) også nævner som en positiv effekt af purismen. Mine interviewpersoner er alle positive over for færøsk og mener, at det er vigtigt at bevare sproget. Denne glæde og stolthed over sproget ses også hos Holms (1993) informanter. Ifølge Jacobsen (2008) er der også bred opbakning til sprogpolitikken – i hvert fald på det idealistiske niveau. Det ses også generelt hos mine interviewpersoner, der er positive over for at danne afløserord – på trods af at flere af dem siger, at de ikke selv bruger dem. Der er dog også mange kritiske røster, og det er langt fra hele den færøske befolkning, der støtter sprogpolitikken (Jacobsen 2004, 72).

Om den puristiske sprogpolitik er velegnet til at bevare sproget, er først og fremmest et definitionsspørgsmål. For hvordan bevarer man et sprog, eller rettere sagt: hvilket sprog er det, man skal bevare? Er det færøsk som idé, eller er det de færøske ord? I arbejdet med den færøske sprogpolitik har man som en del af selvstændighedsprocessen fra begyndelsen været optaget af at distancere færøsk fra dansk og opnå størst mulig forskel mellem de to sprog. Man har derfor fokuseret på at erstatte de danske låneord med færøske afløserord.

Sproget har af samme grund ændret sig meget de seneste årtier, i takt med at afløserord har erstattet låneordene. Nogle gange er det kun sket i det formelle og skriftlige sprog, andre gange også i dagligdags-sproget. Børn lærer nu ord gennem færøske børnebøger, børneudsendelser i fjernsynet og i skolen, som deres forældre eller bedsteforældre ikke lærte. En af interviewpersonerne omtaler afløserordet "sjónvarp" [fjernsyn] som eksempel og fortæller, at han studser over det, når ældre mennesker kalder det "fjernsyn".

I den praktiske udførelse af sprogpolitikken har man altså ofte fokuseret på at fjerne låneord fra sproget. Låneord kan, selvom de er en integreret del af dagligdags sproget, tilsyneladende ikke kaldes færøske ord og skal derfor erstattes af afløserord. Denne tilgang til sproget viser, at det ikke er alle ord i færøsk, der skal bevares. Igen har vi at gøre med et idealbillede af et "rent" færøsk sprog. For hvis de fleste færinger bruger låneord i dagligdags sproget, kunne disse ord vel betragtes som en del af det færøske sprog og altså som bevaringsværdige. Thomsen skriver om færøsk purismes forsøg på at distancere færøsk fra dansk, og skriftsproget fra talesproget, ved at udelukke låneord og indføre afløserord:

Herved forsøgte og forsøger man at ændre det hidtil eksisterende gamle dansk-færøske lånemønster radikalt. Færøsk purisme er derfor netop ikke et forsvar for traditionelle værdier. Den er tværtimod revolutionær i sin radikale forkastelse af fortiden (2002, 108).

Sprognævnets erklærede hensigt med at bevare færøsk må altså enten skulle forstås sådan, at det kun drejer sig om bevarelsen af en udvalgt del af færøsk. Eller sådan, at det drejer sig om bevarelsen af selve ideen om færøsk, altså et levende sprog, der bliver brugt i alle dele af samfundet. Sprogpolitikken er ikke velegnet til at bevare færøsk, hvis man betragter færøsk som det levende sprog, der bruges i dagligdagen, og som indeholder en stor del låneord.

Er den puristiske sprogpolitik velegnet til at udvikle færøsk? En af sprognævnets vigtigste funktioner er ifølge dets formål, at medvirke til at udvælge og skabe nye ord (Det Færøske Sprognævn 2011). Ved at skabe nye ord, er man med til at udvikle sproget, eller i hvert fald udvide det. Men hvis ordene ikke bliver brugt, er der næppe tale om udvikling. Bliver ordene kun brugt i formelt skriftsprog eller formelt talesprog, er det kun disse former for sprogbrug, der bliver udviklet. Det uformelle sprog bliver imidlertid også udviklet – ikke af

sprognævnet eller lignende instanser, men af sprogbrugerne. På den måde kan man tale om, at talesprog og skriftsprog, eller uformelt og formelt sprog, udvikler sig i hver sin retning og dermed længere og længere væk fra hinanden. Tegn på, at dette sker, ses i de diglossiske træk, som jeg påviste tidligere.

Calvet skriver, at sprogpolitik kan gå imod et sprogs udvikling, fordi sprogbrugerne ofte ikke er aktive deltagere i processen med at danne afløserord:

the speakers of a language are the collective creator, the driving force of linguistic evolution, and it is difficult to see how any neologistic enterprise can develop against or without them. [...] the speaker is, in the end, the person who is most notably absent when it comes to official intervention into language (1998, 173).

Problemet ved officiel sprogplanlægning er altså, at de, der skal bruge sproget, ikke selv er inddraget. Calvet stiller spørgsmålstejn ved det fornuftige i at forsøge at gribe aktivt ind i et sprogs udvikling, da man derved går imod sprogets autonome liv, der er et produkt af sprogbrugernes sociale aktiviteter i samfundet. Ved at gribe ind i sprogets udvikling og f.eks. forsøge at erstatte låneord med afløserord risikerer sprogplanlæggere ifølge Calvet at fjerne sproget fra dets brugere (1998, 203).

Alt i alt kan man sige, at sprogpolitikken kun delvist virker efter sprognævnets erklærede hensigt, at bevare og udvikle det færøske sprog. I høj grad bidrager sprogpolitikken snarere til at skabe diglossiske træk ved sprogsamfundet. Forstår man at benytte sig af afløserordene i de rigtige situationer, besidder man stor sproglig kapital og har altså potentielt flere muligheder i samfundet end den sprogbruger, der ikke er i stand til at benytte dem "korrekt". Kan man ikke benytte afløserordene, risikerer man at blive rettet på og muligvis blive anset for mindre intelligent. Selvom man ikke er i stand til at benytte afløserord korrekt, vil den sproglige bevidsthed alligevel være påvirket af sprogpolitikken, og man vil derfor vide, at man ikke taler korrekt og burde tale anderledes. På den måde er der risiko for, at den puristiske sprogpolitik som en bivirkning også bidrager til at undertrykke sprogbrugere.

Tollefson (1991) mener, at sprogpolitik også kan bidrage til social ulighed i samfundet. Det har jeg dog intet belæg for at sige, at den færøske sprogpolitik gør.

Der er tegn på, at sprogpolitikken er blevet mere liberal de seneste år, f.eks. overvejer man at medtage flere låneord og fremmedord i den formentlig kommende retskrivningsordbog, end man har gjort tidligere (Jacobsen, interview). Sådanne tiltag vil måske kunne formindske afstanden mellem formelt og uformelt sprog. Dette vil ifølge Sandøy (2003, 109) ikke ødelægge sproget: "Nøkkernt sett har færøysken råd til å gjøre språklige kompromiss med folkelige danismar utan å miste særpreget sitt." Han skriver videre, at man måske kan fokusere for meget på de danske låneord, så man risikerer at overse den store engelske påvirkning. Jeg mener dog ikke, at hverken dansk eller engelsk skal opfattes som en trussel mod færøsk, men vil i stedet tilslutte mig Knudsen (2010), der påpeger, at færøske unge er tosprogede med engelsk som et vigtigt fremmedsprog. Dette mener jeg ikke, skal ses som en ulempe, men snarere en fordel, når de unge skal klare sig på både færøsk og globale sproglige markeder. Et resultat af, at sprognævnet fokuserer for meget på at erstatte låneord med afløserord uden at forholde sig til den sproglige virkelighed, kan måske i sidste ende svække færøsk, som Knudsen konkluderer sin undersøgelse:

unless language planners support multilingualism rather than concentrating on the demographically small language only, and especially only corpus planning, it does not support the maintenance of that language in the long run (2010, 143).

En normativ sprogpolitik kan resultere i en almindelig opfattelse i befolkningen af, at der kun er én korrekt, legitim sprogbrug og at det dagligdags sprog er illegitimt, ukorrekt og vulgært (Milroy 1999, 30). Dette skyldes, at folk ser sproglige eksperter, ordbøger og grammatiske værker som autoriteter inden for korrekt sprogbrug (Milroy 1999, 4). Hvis man f.eks. medtager flere almindeligt forekommende låneord i ordbogen, vil det være et klart signal til befolkningen om, at disse ord er acceptabel sprogbrug.

Flere af mine interviewpersoner talte om, at de ikke synes, at de taler korrekt færøsk, og at de bliver rettet på, når de bruger låneord. Det mener jeg, er et tegn på, at sprognævn og andre involverede i sprogplanlægning skal være bedre til at understrege deres rådgivende funktion og til at kommunikere ud til sprogbrugerne, at deres anbefalinger ikke er lov, men altså blot anbefalinger.

KONKLUSION

Formålet med denne afhandling har været at komme nærmere en vurdering af, om den puristiske sprogpolitik er en sprogpolitik, som er i sprogbrugernes interesse.

Ved hjælp af en masketest og gruppeinterviews har jeg undersøgt, hvordan en gruppe færøske unges underbevidste og bevidste holdninger til og brug af sprog med henholdsvis mange danske låneord og mange færøske afløserord er påvirket af sprogpolitikken. Resultaterne har jeg, sammen med Fergusons (1959) teori om diglossi, Bourdieus (1978) teori om det sproglige marked og Thomas' (1991) analyse af purismens påvirkning, brugt til at diskutere, hvordan sprogbrug og -holdninger er påvirket af sprogpolitikken, og om sprogpolitikken kan siges at medvirke til at bevare og udvikle færøsk. I diskussionen har jeg desuden sammenlignet mine resultater med resultater fra lignende undersøgelser.

I analysen af masketesten og gruppeinterviewene blev det klart, at sprogpolitikken har påvirket de unge færingers sprogbrug og sprogholdninger.

I masketesten undersøgte jeg underbevidste sprogholdninger og her blev færøsk med mange afløserord vurderet mest positivt på alle parametre. Dette betyder, at de underbevidste holdninger til færøsk med mange afløserord må være påvirket i en positiv retning af sprogpolitikken. Ydermere viser resultaterne, at de underbevidste holdninger til færøsk med mange låneord må være påvirket i en negativ retning af sprogpolitikken. Færøsk med mange låneord blev ikke vurderet lige så positivt som færøsk med mange afløserord og især med hensyn til intelligens og uddannelsesniveau, blev denne sprogbrug nedvurderet.

At det især var i forhold til intelligens og uddannelse, at denne sprogbrug blev negativt vurderet, kan forklares med nogle af interviewpersonernes udsagn. Flere gav nemlig udtryk for, at låneord i sproget er fejl og tegn på manglende intelligens og dovenskab. Der er stor sandsynlighed for, at disse sprogholdninger stammer fra de praktiske udøvere af sprogpolitikken, altså f.eks. undervisere i skolen, som kan have hævdet over for deres elever, at låneord i sproget er fejl. Det er dog værd at bemærke, at neutralt færøsk vurderes mere negativt end færøsk med mange låneord. Jeg har ikke en entydig forklaring på dette, anden end at det tyder på, at det kan være positivt at skille sig

ud sprogligt, eftersom at de to mest radikale former for sprogbrug blev mere positivt vurderet end de to mere neutrale former. Desuden kan personernes køn have spillet ind, da kvinder ofte vurderes mere positivt end mænd.

I gruppeinterviewene undersøgte jeg, hvordan holdningerne til korrekt færøsk, låneord og afløserord er påvirket af sprogpolitikken. Korrekt færøsk blev generelt beskrevet normativt – det er det, der står i ordbogen eller det, som sprognævnet anbefaler. Flere af interviewpersonerne gav også udtryk for, at jo færre danske låneord, der er i sproget, desto mere korrekt færøsk er det. Det tegner et billede af, at den puristiske sprogpolitik med sit store fokus på danske låneord fastholder sprogbrugerne i at definere deres eget sprog ud fra et andet, nemlig dansk.

Holdningen til afløserord var generelt positiv, men flere af interviewpersonerne var også kritiske over for dem, fordi de anså dem for at være indviklede, overflødige, og fordi de ikke kendte mange af dem. Holdningen til danske låneord var, at det er fejl i sproget, eller i hvert fald ikke lige så korrekt sprogbrug som afløserord. Nogle af interviewpersonerne gav udtryk for, at man skal undgå låneord i sproget, hvis man skal fremstå seriøs og udvise autoritet, men at de er acceptable i uformel skrift og tale. I interviewene fremgik det også, at det er almindelig og accepteret praksis at rette på hinanden, hvis man bruger låneord. Det viser, at sprogpolitikken har givet sprogbrugerne en klar fornemmelse af og holdning til, hvordan sproget burde lyde, for at være korrekt.

I gruppeinterviewene undersøgte jeg også interviewpersonernes udsagn om egen og andres sprogbrug for at finde frem til, hvordan sprogpolitikken har påvirket sprogbrugen. Her stod det klart, at man i formelle og offentlige situationer bør bruge afløserord frem for låneord, og at det i uformelle og private situationer er mere accepteret og nogle gange mere passende at bruge låneord frem for afløserord.

Det vil ikke være præcist at betegne det færøske sprogsamfund som diglossisk, men ved hjælp af Fergusons (1959) teori om diglossi, påviste jeg en del diglossiske karakteristika ved forholdet mellem færøsk med mange afløserord og færøsk med mange låneord. Det vigtigste diglossiske træk er, at de to varieteter har forskellige anvendelsesområder, og det var også det træk, der var mest tydeligt i interviewpersonernes udsagn.

Ifølge Bourdieu (1978) har den sprogbruger, som forstår at producere det rette sprog i den rette situation, størst sproglig kapital. Dvs. at sprogbrugerens, som kender afløserordene og formår at bruge

dem ”korrekt” og i passende situationer, har større sproglig kapital og altså mere magt end den sprogbruger, som ikke er i stand til det. At færøsk med afløserord er en magtfuld sprogbrug, kan ses på udsagnene fra gruppeinterviewene, der handler om, at argumenter vejer tungere, hvis man ikke bruger låneord, og at det lyder unintelligent at bruge låneord.

Interviewpersonerne giver generelt udtryk for, at korrekt færøsk er færøsk med brug af afløserord frem for låneord. Dvs. at selv i situationer, hvor brug af låneord er acceptabel, vil sprogbrugerne vide, at de ikke taler helt korrekt. Følger man Thomas (1991) kan dette ses som et udslag af, at den puristiske sprogpolitik har påvirket de unge færingers sproglige bevidsthed. Den færøske sprogpolitik har gjort sprogbrugerne bevidste om sproget og gjort dem i stand til at vurdere deres egen og andres sprogbrug ud fra puristiske kriterier. Som konsekvens heraf retter man på sig selv og andre.

Sprogpolitikken har ifølge mine undersøgelser vist sig kun delvist at virke efter den erklærede hensigt om at bevare og udvikle færøsk. Færøsk er et solidt sprog, der tales af gamle som unge. Sproget eksisterer i stort set alle dele af det færøske samfund, og der er en meget positiv holdning til det. Men sprogpolitikken har også givet sprogbrugerne et billede af, hvordan sproget ideelt set burde lyde og se ud. Dette kan være svært for sprogbrugerne at leve op til og kan måske føre til usikkerhed hos dem, eller føre til en opfattelse af, at deres sprogbrug ikke er god nok. At dømme ud fra mine interviewpersoners udsagn har de fleste færinger en stor mængde danske låneord integreret i deres dagligdags sprog, og jeg mener derfor ikke, at man kan tale om at bevare sproget, hvis man fra sprogplanlæggeres side forsøger at stoppe brugen af disse ord.

Når der dannes afløserord, som bliver brugt af sprogbrugerne, kan man tale om, at sproget udvikles. Men ifølge min analyse bliver en væsentlig del af afløserordene sjældent brugt eller bliver kun brugt i formel og offentlig sprogbrug, mens de tilsvarende danske låneord bruges i den uformelle, private sprogbrug. Jeg mener derfor, at man ved at føre denne puristiske sprogpolitik faktisk udvikler de to slags sprogbrug i to forskellige retninger og derved får et sprogsamfund med diglossiske træk.

Perspektivering

Ifølge denne undersøgelse er problemet ved den færøske sprogpolitik, at både sprognævn, andre involverede i sprogplanlægning og de

praktiske udøvere af sprogpolitikken, f.eks. undervisere, har urealistisk høje forventninger til, hvor meget man kan påvirke den sproglige udvikling. Sprogplanlæggere inddrager desuden ikke i høj nok grad sprogbrugerne i sprogplanlægningen. Derudover har jeg i afhandlingen peget på, at der er stort fokus på korrekt og ukorrekt sprog blandt sprogbrugerne. Dette skyldes sandsynligvis, at der blandt de involverede i sprogplanlægning igennem tiden ligeledes har været ført en normativ sprogpolitik med meget stort fokus på korrekte og ukorrekte ord.

Der er tegn på, at sprogpolitikken er ved at blive mere liberal bl.a. derved, at der er planer om at optage flere låneord i den kommende færøske retskrivningsordbog, der skal udgives af det færøske sprognævn (Jacobsen, interview). Som følge af denne afhandlings konklusion, opfordrer jeg de involverede i sprogplanlægning til, både i handling og tale, i endnu højere grad at sende klare signaler til sprogbrugerne om at sprognævnets anbefalinger ikke er lov. Hvis man vil mindske den sproglige usikkerhed og de diglossiske træk ved sprogbugen, må man kommunikere klart ud til sprogbrugerne, at færøske afløserord blot er at betragte som et tilbud til de sprogbrugere, der selv ønsker at undgå danske låneord i sproget. Sproget tilhører sprogbrugerne, og de bør derfor selv afgøre, hvad der er ”gott føroyskt málbrúk”, og hvad der er ”málsþilla”.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Arbeit beschäftigt sich mit der färöischen Sprachpolitik. Im Laufe der Zeit hat ein Großteil der geführten Sprachpolitik darin bestanden, Färöisch von dänischen Lehnwörtern zu säubern und sie durch färöische Neologismen zu ersetzen. In der Arbeit untersuche ich, wie diese Sprachpolitik die jungen Sprachbenutzer beeinflusst, und ob sie bei der Bewahrung und Entwicklung der färöischen Sprache mitwirkt. Der Zweck ist es, eine Einschätzung der Frage näher zu kommen, inwieweit die puristische Sprachpolitik die Interessen der Sprachbenutzer wahrnimmt.

Um die unterbewussten Sprachattitüden der jungen, färöischen Sprachbenutzer zu untersuchen, habe ich einen Matched Guise-Test durchgeführt. Um ihre bewussten Sprachattitüden und ihren Sprachgebrauch zu untersuchen, habe ich Gruppeninterviews durchgeführt.

Mit Hilfe der Theorie der Diglossie von Ferguson (1959) wird der Sprachgebrauch der Interviewpersonen in der Arbeit charakterisiert. Darüber hinaus wird Bourdieus (1978) Theorie des sprachlichen Markts in der Argumentation dazu verwendet, dass die Sprachattitüden und der Sprachgebrauch, die in dem Matched Guise-Test und in den Gruppeninterviews ausgedrückt werden, ein Ergebnis davon sind, dass Färöisch mit vielen Neologismen ein machtvoller Sprachgebrauch ist. Schließlich habe ich Thomas' (1991) Analyse der Beeinflussung des Purismus verwendet, um zu zeigen, inwiefern die puristische Sprachpolitik das sprachliche Bewusstsein der Sprachbenutzer beeinflusst hat.

Das Ergebnis der Untersuchung zeigt, dass die Sprachattitüden und das Sprachgebrauch von der Sprachpolitik beeinflusst werden. In dem Matched Guise-Test wurde Färöisch mit vielen Neologismen positiver bewertet als Färöisch mit vielen dänischen Lehnwörtern. Es gab eine Tendenz dazu, Lehnwörter als sprachliche Fehler und ein Zeichen von niedriger Intelligenz zu halten, obwohl die Interviewpersonen äußerten, dass sie selber dänische Lehnwörter benutzen, und dass sie die dänischen Lehnwörter für notwendig halten, um das Verständnis zu erleichtern. Es wäre ungenau, die färöische Sprachgesellschaft als diglossisch zu bezeichnen, aber ich habe mehrere diglossische Züge gefunden. Der wichtigste Zug ist, dass es eine Tendenz dazu gibt, Neologismen in formellen, öffentlichen

Situationen einzusetzen, und Lehnwörter in informellen, privaten Situationen zu verwenden.

Ich schließe, dass die färöische Sprachpolitik nur teilweise dazu geeignet ist, Färöisch zu bewahren und zu entwickeln, weil man dadurch nur einen Teil von Färöisch bewahrt und entwickelt – und zwar die formelle, öffentliche Sprache – während die informelle, private Sprache sich in eine andere Richtung bewegt. Dadurch entstehen die diglossischen Züge der Sprachgesellschaft.

LITTERATUR

- Bourdieu, Pierre (1991): Language and symbolic power. Cornwall: Polity Press.
- Bourdieu, Pierre (1978): Det lingvistiske marked. In: Pierre Bourdieu (1997): Men hvem skabte skaberne? København: Akademisk forlag, 125-138.
- Brunstad, Endre (2001): Det reine språket. Om purisme i dansk, svensk, færøysk og norsk. Doktorafhandling fra Universitetet i Bergen.
- Calvet, Louis-Jean (1998): Language wars and linguistic politics. Oxford: Oxford University Press.
- Clausén, Ulla (1978): Nyord i färöiskan. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Davies, Alan et al (2004): The handbook of applied linguistics. Oxford: Blackwell Publishing.
- Eysturlið, Guðrun (1996): Anmeldelse af Donsk-Føroysk Orðabók. In: Leda-nyt. Nr. 22, 14-16. Foreningen af Leksikografer i Danmark.
- Ferguson, Charles A. (1959): Diglossia. In: Li Wei (red.) (2000): The bilingualism reader. London: Routledge, 65-80.
- Færøske Sprognævn, Det: About the Faroese Language Committee. Det Færøske Sprognævn. Web, 1. december 2011: <http://www.fmn.fo/malnevndin/about.htm>
- Hagström, Björn (2005): Written language and forms of speech in Faroese in the 20th century. In: Oskar Bandle et al: The nordic languages: an international handbook of the history of the north germanic languages, Vol. 2. Berlin: Walter de Gruyter, 1750-1758.
- Hansen, Zakaris S. et al (2001): Udredning om sprogpolitiske initiativer og domænetab i færøsk. Iværksat af den sprogpolitiske referencegruppe under Nordisk Ministerråd. Ikke udgivet. Hentet fra www.sprakforsvaret.se, den 1. december 2011.
- Holm, Elisabeth (1993): Language values and practises of students in the Faroe Islands: a survey report. In: Kees De Bot (red.): Aila Review. Case studies in minority languages. Nr. 10, 23-36.
- Jacobsen, Jógvan í Lon (2001): Føroyskt-Færøsk. In: Sprogforum, Nr. 19. Vol. 7, 40-45.
- Jacobsen, Jógvan í Lon (2004): Den officielle normering af færøsk. In: Jan-Ola Östman et al (red.): "Det främmande" i nordisk språkpolitik. Oslo: Novus Forlag, 71-106.
- Jacobsen, Jógvan í Lon et al (2006): Færøerne. In: Tore Kristiansen (red.): Nordiske sprogholdninger. En masketest. Oslo: Novus Forlag, 49-64.
- Jacobsen, Jógvan í Lon (2008): Álvaratos who cares? Ein samfelagsmálvísindalig kanning av hugburði og nýtslu av tøkuorðum og nýggjum orðum í føroyskum. Doktorafhandling fra Universitetet i Bergen.

- Jarvad, Pia (2003): Opkomling, stenalder, nørd og regneark – om danske afløsningsord i nyordsdannelsen og deres gennemslagskraft. In: Helge Sandøy (red.): Med 'bil' i Norden i 100 år. Oslo: Novus Forlag, 24-32.
- Knudsen, Karin Jóhanna L. (2010): Language use and linguistic nationalism in the Faroe Islands. In: International Journal of Multilingualism. Vol. 7. Nr. 2. London: Routledge, 128-146.
- Kristiansen, Tore (1991): Sproglige normidealer på Næstvedegnen – kvantitative sprogholdningsundersøgelser. Ph.d.-afhandling ved Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Kristiansen, Tore (2006): Masketestens resultater: De underbevidste holdningers omvendte verden. In: Tore Kristiansen (red.): Nordiske sprogholdninger. En masketest. Oslo: Novus Forlag, 162-182.
- Kühl, Karoline H. et al (2009): Converging verbal phrases in related languages: A case study from Faro- Danish and Danish-German language contact situation. In: Kurt Braunmüller et al (red.): Convergence and divergence in language contact situations. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 101-124.
- Kvale, Steinar (1994): InterView. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kvaran, Guðrún (2007): Undersøgelse af afløsningsord i de nordiske sprog. In: Guðrún Kvaran (red.): Udenlandske eller hjemlige ord? Oslo: Novus Forlag, 9-18.
- Lambert, Wallace E. (1967): A social psychology of bilingualism. In: Journal of Social Issues, Vol. 23. Nr. 2. Society for the Psychological Study of Social Issues, 91-109.
- Milroy, Lesley et al (1999) [1985]: Authority in language. London: Routledge & Kegan Paul.
- Nauerby, Tom (1996): No nation is an island. Language, culture and national identity in the Faroe Islands. Århus: Århus University Press.
- Pauladóttir, Majbritt (2009): Noen betraktninger rundt distribusjonen av verbene bliva og verða i moderne, muntlig færøysk. In: Sprog i Norden. Språkportalen, 215-250.
- Petersen, Hjalmar P. et al (red.) (1995): Donsk-føroysk orðabók. Haslev: Føroya Fróðskaparfelag.
- Petersen, Hjalmar P. (2010): The dynamics of faroese-danish language contact. Memmingen: Universitätsverlag Winter.
- Poulsen, Jóhan Hendrik W. (1986): Færøske sprogspørgsmål. In: Sprog i Norden. København: J. W. Cappelens Forlag, 60-64.
- Sandøy, Helge et al (1977): Språkplanlegging – føresetnader, retningslinjer og følger. In: Mål og Makt. Nr. 4.
- Sandøy, Helge (2003): Purisme i færøysk. In: Sandøy et al: Pørt og reint. Volda: Høgskulen i Volda, 85-109.
- Statsministeriet: Lov om Færøernes hjemmestyre. Statsministeriet. Web, 1. december 2011: http://www.stm.dk/_p_5491.html
- Steintún, Mona Nattestad et al (1992): Hvørji orð verða nýtt i føroyskum í dag? In: Málting. Nr. 6, 35-41.
- Thomas, George (1991): Linguistic purism. New York: Longman.

- Thomsen, Johnny (1992): Problems of faroese lexicography. In: Jonna Louis-Jensen et al (red.): The nordic languages and modern linguistics. Nr. 7. Føroya Fróðskaparfelag, 615-624.
- Thomsen, Johnny (2002): Præskription og deskription i nyere færøsk leksikografi. In: LexicoNordica. Nr. 9. Nordisk Forening for Leksikografi, 107-118.
- Thráinsson, Höskuldur et al (2004): Faroese. An overview and reference grammar. Tórshavn: Føroya Fróðskaparfelag.
- Thøgersen, Jacob et al (2006): Masketestens teori og metode. In: Tore Kristiansen (red.): Nordiske sprogholdninger. En masketest. Oslo: Novus Forlag, 7-32.
- Tollefson, James W. (1991): Planning language, planning inequality. Singapore: Longman.
- Vikør, Lars S. (1993): The nordic languages. Their status and interrelations. Oslo: Novus Forlag.
- Vikør, Lars S. (1994) [1988]: Språkplanlegging – prinsipp og praksis. Oslo: Novus Forlag.
- Vikør, Lars S. (2001): Språknormering i ein språkkontaktsituasjon. In: Kurt Braunmüller et al: Moderne lingvistiske teorier og færøsk. Oslo: Novus Forlag, 181-198.
- Vikør, Lars S. (2005): Bilingualism in Schleswig, Finland, North Sweden, Northern Norway, the Faroe Islands and Greenland. In: Oskar Bandle et al: The nordic languages: an international handbook of the history of the north germanic languages, Vol. 2. Berlin: Walter de Gruyter, 2105-2119.
- Wilken, Lisanne (2005): Habitus, kapital og felt. In: Anders Esmark et al (red.): Sosialkonstruktivistiske analysestrategier. Gylling: Roskilde Universitetsforlag, 211-233.

Interviews

- Jacobsen: Mundtligt, transskriberet interview med det færøske sprognavns formand, Jógvan í Lon Jacobsen. 5. juli 2011 på Københavns Universitet Amager.
- Joensen: Skriftligt interview med Alda Joensen, repræsentant for det færøske ministerium for kultur og uddannelse, Mentamálaráðið. 15. august 2011.
- Thomsen: Skriftligt interview med pensioneret ordbogsforfatter Johnny Thomsen. 13. juni 2011.